

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД № 23
«ВОГНИК»

І. В. Пищенко

**Дослідницько-пошукова діяльність як форма
екологічної освіти дітей дошкільного віку**

Навчально-методичний посібник

Хмельницький – 2015

Схвалено до друку науково-методичною радою науково-методичного центру управління освіти Хмельницької міської ради (протокол № 4 від 28.09.2015р.)

Навчально-методичне видання

Дослідницько-пошукова діяльність як форма екологічної освіти дітей дошкільного віку

Навчально-методичний посібник

Автор: І.В.Пищенко, вихователь дошкільного навчального закладу № 23 «Вогник» м. Хмельницького.

Рецензенти:

Марчук Т.М., методист науково-методичного центру управління освіти Хмельницької міської ради;

Юрчик Н.Л., вихователь-методист дошкільного навчального закладу № 23 «Вогник» м. Хмельницького.

Пищенко І.В.

Дослідницько-пошукова діяльність як форма екологічної освіти дітей дошкільного віку / І.В.Пищенко – Хмельницький дошкільний навчальний заклад № 23, 2015 – 123 с.

У посібнику розкриті засоби організації екологічного виховання дітей в дошкільному навчальному закладі, особливості удосконалення пошуково-дослідницької діяльності та організація життєдіяльності дошкільників з пошуково-дослідницької діяльності. Окрім того, висвітлено тематичний розподіл змісту дослідницько-пошукової роботи з дітьми старшого дошкільного віку, представлено конспекти прогулянок та занять з пошуково-дослідницької діяльності, досліді в природі.

Посібник рекомендовано вихователям та іншим педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів для використання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Організація екологічного виховання дітей в дошкільному навчальному закладі	7
Усвідомлення дітьми причинно-наслідкових залежностей в природі.....	11
Пізнавальний розвиток дошкільників у пошуково-дослідницькій діяльності.....	14
Тематичний розподіл змістудослідницько-пошукової роботи з дітьми старшого дошкільного віку.....	18
Досліджуємо та експериментуємо разом з дітьми.....	22
Конспекти занять з пошуково-дослідницької діяльності.....	40
Конспекти прогулянок	72
Використані джерела інформації	120

Ми можемо любити тільки те, що знаємо. Треба дати змогу дітям побачити хоч найближчі місцевості, знати в них кожну річку, ліс, озеро, острів тощо, знати рослинність, звірів свого краю, чим люди займаються, біля чого працюють.

Софія Русова

ВСТУП

Екологічна культура формується у дошкільному віці, коли діти ознайомлюються з особливостями навколишнього середовища. Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість малюків, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних, інтелектуальних, гуманістично-спрямованих почуттів у ставленні до природи.

Основою екологічної культури становлять елементарні знання про природу:

- орієнтування у найближчому природному середовищі;
- усвідомлення життєво необхідних потреб живих істот в умовах існування;
- ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки живої природи, значення її в житті людини.

Пізнання дітьми природи відбувається під час активної діяльності, коли вони оволодівають уміннями бережливого ставлення до її об'єктів, збереження та створення умов для їх нормального співіснування.

Отже, вже з дошкільного віку дітям можна і необхідно прищеплювати любов до навколишнього середовища, вміння оберігати «зелених друзів» та примножувати багатства. Ось чому на перший план виходить така галузь педагогіки, як екологічне виховання взагалі та дошкільників зокрема.

Екологічне виховання – це цілеспрямоване формування у людей різного віку екологічного мислення, екологічних, моральних, правових поглядів на природу і місце в ній людини. Його мета – формування особистості, здатної вільно орієнтуватися в природоохоронній ситуації.

Перед педагогами стоїть завдання – виховати підростаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберегати природні цінності.

Екологічне виховання дошкільників, як відомо, ґрунтується на засвоєнні дітьми системи знань про природу, про існуючі в ній зв'язки і залежності, на усвідомленні впливу діяльності людини на природу. Але щоб виховати у дітей гуманне ставлення до природи, важливі не лише знання, а й виховання гуманних почуттів, позитивного досвіду у спілкуванні з природою. В.Сухомлинський наголошував на необхідності вводити малюка в навколишній світ природи так, щоб кожний день він відкривав в ньому для себе щось нове, щоб ріс дослідником, щоб кожен крок його був мандрівкою до живих джерел природи, облагороджував серце і загартовував волю.

Саме на це й слід спрямовувати свою роботу батькам та педагогам.

Під керівництвом батьків і педагогів розвиваються притаманні дітям любов, потяг до природи, виховуються почуття співпереживання, що є необхідною основою формування особистості.

У процесі формування усвідомленого дійсного уявлення дітей про природу провідна роль належить дорослим – батькам, вихователям, які виступають не лише як носії знань, а й як зразок для наслідування способів, дій, прийомів, функцій. Тому першочергове завдання дорослого – організувати діяльність дітей так, щоб шляхом самостійних відкриттів, вирішенням проблемних завдань вони одночасно оволодівали не лише новими знаннями, а й уміннями, навичками їх застосування. Види діяльності дітей, які забезпечують повноцінне засвоєння екологічних знань та їх застосування, досить різноманітні: гра, трудова, пізнавальна та творча діяльність. Саме цей блок дає можливість дорослому на практиці застосовувати засвоєні дітьми знання:

- створення умов для життєдіяльності живої істоти;

- вирощування рослин та догляд за тваринами;
- надання не лише конкретної допомоги живій істоті, але й виправлення наслідків негативних впливів на живий об'єкт, середовище;
- збереження при взаємодії з природою цілісності живого організму, середовища;
- шанобливе ставлення до природи, екологічно грамотне вирішення проблемних ситуацій, які виникають.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У дошкільному навчальному закладі екологічне виховання дітей здійснюється, як уже зазначалося, в індивідуальних, групових і колективних (фронтальних) формах організації. Кожна має свої переваги. Особливість їх використання полягає у встановленні відповідності між рівнем сформованості у дітей екологічних понять і формами їх використання.

Враховуючи легку контактність дошкільників, чітко виражену готовність, прийняти загальновідомі вимоги до своєї поведінки і діяльності, високу емоційність, тобто ті психологічні умови, без яких важко сформувати позитивне ставлення до навколишнього і негативно-критичне до згубного впливу на нього, фронтальні форми організації діяльності повинні надати допомогу в правильній орієнтації пізнавальних інтересів дітей. Індивідуальні й групові форми організації покликані максимально диференціювати й індивідуалізувати роботу з кожною окремо взятою дитиною чи їх мікрогрупами з трьох-п'яти осіб. Вони створюють умови для їх діяльності, взаємодії і з об'єктами, явищами природи, і між собою. Відбувається розвиток особистості, формується її свідомість і основи переконань. Практичні дії кожної дитини виступають джерелом її знань (внаслідок взаємодії з середовищем), засобом перетворення засвоєних знань у переконання. Діяльність дитини, пов'язана з самостійним

набуттям знань та їх використанням, має переважно пошуково-дослідний зміст. Діяльність дітей значною мірою визначається особистісними пізнавальними інтересами, закладеними в мету, характер і зміст вольових зусиль; використанням досвіду; який діти набули попередньо; індивідуальними особливостями протікання психологічних процесів.

Педагогічний аспект управління екологічною діяльністю формує такі інтелектуальні вміння й навички: самостійне набуття знань у нових або дещо змінених умовах; захист власних суджень і припущень; позитивно-емоційне ставлення до об'єктів і явищ природи; природоохоронна діяльність у нескладних організаційних формах.

Найважливіші практичні дії полягають у тому, щоб: спостерігати й оцінювати стан природного середовища; планувати і виконувати конкретно-значимі природоохоронні заходи; використовувати знання у різних видах трудової, пошуково-дослідної й творчої діяльності. Інтелектуальні та практичні вміння і навички визначають сутність різних видів діяльності, які в екологічному вихованні виконують різні функції, доповнюють одна одну і взаємозбагачуються. Формування екологічної свідомості й світоглядних основ загалом ґрунтується, як відомо, на трьох основних сферах – інтелектуальній, дійово-вольовій, емоційно-чуттєвій і має всі їх структурні елементи: потреби, мотиви, інтереси, емоції і волю, інтелект. У свою чергу саме мотиви, мета і є одними з найсильніших та найстійкіших збуджувачів цілеспрямованої діяльності не лише пізнавального, а й практичного змісту. Саме в обсязі практичної, трудової та ігрової діяльності виявляється готовність дітей до творчих перетворень і збереження навколишньої природи. Управлінська функція екологічної свідомості стає своєрідним мотивом, стимулом і умовою формування стійкого інтересу до праці, створює ситуації, коли перед дитиною чітко вимальовується результат її реального внеску в охорону природу.

Практична взаємодія дітей з об'єктами і явищами природи дає вихователю зворотню інформацію – засвідчує наявність у них вже оформлених елементів соціальної активності, позитивно-емоційних відношень.

Спрямовувати працю дітей необхідно з позицій цілісної системи, практичних вмінь і навичок екологічного характеру забезпечивши їх тісний зв'язок зі знаннями різних видів діяльності. Систему таких вмінь і навичок створюють: дотримання правил поведінки у спілкуванні дітей з природою, оцінка навколишнього середовища, планування і проведення різних заходів з метою його пізнання.

Трудова діяльність дітей у природі має багатий досвід, а управління трудовою діяльністю передбачає її максимальну екологізацію.

Ефективній екологізації праці дітей сприяє застосування ними в кожному конкретному випадку теоретичних знань про вплив екологічних фактів на розвиток живої природи, пояснення з їх допомогою взаємозв'язків і взаємозалежностей, доступних для їх сприйняття. Однак засвоєні теоретичні уявлення і поняття сприятимуть екологізації праці дітей за умови їх цілеспрямованого введення у зміст навчальної діяльності. Теоретичною основою є систематизовані знання дітей про світло, тепло, вологу і поживність ґрунту (середовище), сезонні зміни у живій природі під впливом змін у неживій, вплив праці людини тощо.

Виконання дітьми практичних завдань, передбачених програмою дошкільної установи, сприяє, таким чином, глибшому осмисленню ними теоретичних знань, тобто все відбувається у неподільному взаємозв'язку.

Найперспективнішими у плані екологізації є два види праці дітей дошкільного віку: праця на природі і ручна праця.

Поєднання характерних для дошкільного віку видів діяльності дає дітям змогу повніше пізнати екологічні уявлення і знання в реальному житті, активно ними оперувати.

Розглянемо тепер можливості ручної праці з метою надання їй характеру екологізованої діяльності, де діти засвоюють не лише узагальнені способи дій як передумову розв'язання конкретно-практичних завдань, а й значно поглиблюватимуть свої знання про природний матеріал. Своєрідність ручної праці полягає в тому, що при відповідній побудові навчального матеріалу (поряд із засвоєнням великого обсягу фактичних знань) вона може підвищувати ефект усього навчально-виховного процесу дошкільного закладу внаслідок використання засвоєння навичок у різних видах діяльності.

Вимоги до підбору матеріалу з погляду екологічного виховання необхідно розглядати, виходячи з їх розвиткової функції. Якщо під час пошуково-дослідницької діяльності діти поглиблено розглядають властивості природних об'єктів і явищ, їм даються елементарні наукові знання, що пояснюють явища, а також деякі властивості, що дають змогу їх використовувати, то під час ручної праці значна частина знань становитиме основу елементарних навичок, якими вони оволодівають. У цьому й виявляється специфічний розвиваючий ефект набутих знань.

Отже, для того, щоб розвиваючий ефект знань підтримувався на належному рівні, вихователеві необхідно, по-перше, добирати матеріал для використання з різних природничих об'єктів та явищ; по-друге, він повинен допомогти дітям опанувати вмінням і навичками використання певних знарядь праці спеціального призначення. Урізноманітнення природничого матеріалу допомагає швидше узагальнювати певні розумові операції, забезпечувати перенесення того чи іншого способу дії на новий об'єкт, яким оволодіває дитина в дещо змінених умовах. При цьому вона швидше опановує навичками аналізу кожного об'єкта чи явища природи у їхніх взаємозв'язках, чим забезпечується розуміння науково достовірних ознак, що виділяються у певних групах об'єктів, об'єднаних узагальнюючими поняттями.

УСВІДОМЛЕННЯ ДІТЬМИ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ В ПРИРОДІ

Одне із важливих завдань формування системних знань про природу – усвідомлення причинно-наслідкових залежностей в природі. Для розуміння цих залежностей необхідно знати фізичні закономірності на яких вони базуються. Найпростіші залежності діти усвідомлюють важко, що знижує їх інтерес, спостережливість, допитливість, прагнення до знань. Проведені психолого-педагогічні дослідження визначають особливості пізнання навколишнього дошкільниками:

1. Висновки дітей опираються на власний практичний досвід, а не на словесну інформацію, яку вони отримують від вихователя. Саме тому необхідно використовувати практичні методи.

2. Дітям важко співставляти факти і встановлювати залежності між ними, якщо спостереження цих фактів розділені тривалим часом. Отже, необхідно досліджувати процеси, які проходять швидко, динамічно, в короткотривалих спостереженнях.

3. Діти в першу чергу звертають увагу на яскраві, незвичайні деталі і не вміють виділяти суттєві ознаки, тому потрібно підбирати такі об'єкти для спостережень, де можна побачити суттєві ознаки.

4. Суттєві ознаки, які враховують діти при узагальненні, обмежуються одним-двома, тому необхідно надавати перевагу простим поняттям.

5. Діти не сприймають навколишній світ як об'єкт дослідження, а також себе в ролі суб'єкта пізнання. Тому необхідно формувати дослідницькі позиції в ході найпростіших дослідів по ознайомленню з найдоступнішими закономірностями.

6. Діти не можуть самостійно формулювати і усвідомлювати дослідницьке завдання і зміст спостереження.

Вихователь повинен розробляти будь-яке заняття, точно формулювати питання, завдання, послідовність дій так, щоб дитина діяла усвідомлено.

7. Діти важко усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки, причина в тому, що знання відносин – абстрактні поняття, тому необхідно навчати дітей терплячи, поступово і послідовно встановлювати причинно-наслідкові залежності.

8. Вікові особливості психіки дитини – рухова активність, низький рівень довільної уваги, наочно-дійове і наочно-образне мислення, прагнення до ігрової діяльності, недостатній власний життєвий досвід, недостатньо розвинена мова диктують вихователю необхідність використання на заняттях таких методів і прийомів як дидактичні ігри, казки, незвичайне обладнання.

Розглянемо цей процес на прикладі формування у дітей уявлень про воду і явища природи, спричинені її змінами. Комплекс ознак, на основі яких формуються узагальнені знання про воду:

- засвоєння знань про ознаки та властивості води, її зміни під дією тепла та холоду;
- вода навколо нас, явища природи, які існують в результаті перетворення води;
- значення води в природі та житті людини, використання води;
- забруднення води може призвести до катастроф, тому людина турбується про якість і збереження води.

Необхідно продумати виконання освітніх, виховних і розвиваючих завдань, забезпечення емоційного спілкування з компонентами природного довкілля, що сприятиме появі різних почуттів у дітей. Для виконання визначених завдань потрібно підготувати обладнання і матеріали: різноманітні прозорі об'єми, пробірки, плаваючі і тонучі предмети, штатив, спиртівка, прозоре скло, лупа, пісочні набори для заморожування води, блюдця, вази, пісок, глина, земля, камінчики, клейончасті серветки для розміщення матеріалів для експериментів, малюнки і фото різних водойм, глобус,

ілюстрації, слайди, відеофільми різних об'єктів і явищ природи, олівці, фарби, об'єми та обладнання для ігор з водою.

Особливе місце в ознайомленні дітей з ознаками та властивостями води, природними явищами займали спостереження та поєднання їх з експериментами (вода розливається, розтікається, її потрібно тримати в посуді, вона приймає форму посуду, в якому знаходиться і її можна примусити зберегти цю форму способом заморожування, вода – прозора, в ній видно рибку, яка плаває, предмети, які ми опускаємо, воді можна надати різних кольорів способом зафарбовування, а також різного смаку, якщо додавати до неї різні речовини, вода не має запаху, але їй можна надати різного запаху за допомогою інших речовин (одеколон, бензин), вода буває холодною, при нагріванні стає гарячою, при поєднанні холодної і гарячої можна отримати теплу воду; склянка з водою в рукавичці довше залишається теплою, а поставлена в холодильник – холодною; вода може перебувати в твердому, рідкому і газоподібному стані, саме завдяки цьому відбувається кругообіг води в природі, використати прийом моделювання з чоловічками; провести імітацію забруднення води різними способами, розповісти скільки праці потрібно затратити на її очищення). Цікавими для дітей є спостереження-замилування такими явищами: веселка, роса, іній, паморозь, хмаринки, сніжинки, розглянути їх через лупу, замалювати і зробити виставку подарунків сніжної Королеви.

Цикли спостережень доцільно поєднувати з дослідницькою діяльністю (процес випаровування води в калюжі), а також іграми з водою, снігом, льодом. Читання і обговорення з дітьми віршів, загадок, народних прикмет, оповідань, екологічних казок, зображувальна діяльність дітей і виставка їх робіт допоможе підвищити інтерес до пізнання, усвідомлення цінності води.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ У ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дошкільники охоче беруть участь у пошуково-дослідницькій діяльності. Прагнення до нових вражень, допитливість, постійне бажання експериментувати, самостійно шукати істину поширюється на всі сфери життєдіяльності дитини. Чи можливо так організувати навчання в умовах дошкільного закладу, щоб воно відповідало всім дитячим потребам? Так, якщо це навчання буде «проблемним» – включатиме елементи самостійної дослідницької праці, будуватиметься як самостійний творчий пошук, тож буде вже не репродуктивною, а творчою діяльністю.

Особливе значення для розвитку особистості дошкільника має усвідомлення взаємозв'язку між природою і людиною та різноманітних зв'язків у природі. Оволодіння засобами практичної взаємодії з довкіллям забезпечує становлення світогляду дитини, її особистісне зростання. Пошуково-дослідницька діяльність відіграє щодо цього істотну роль, оскільки дає дітям можливість спілкування з однолітками, з дорослими, здійснювати з об'єктами різноманітні перетворення, виявляти їхні приховані істотні зв'язки з явищами природи, з життєдіяльністю людини, вчити аналізувати й самостійно робити висновки. Різні форми пошуково-дослідницької діяльності спонукають дитину до творчості, самостійного пошуку причинно-наслідкових зв'язків, засобів дій, що стимулює дитячу активність, створює умови для особистісного зростання й психічного розвитку.

Створити умови для розвитку дослідницьких умінь, спланувати роботу з ознайомлення з методами та прийомами пізнання довкілля допоможе програма пізнавального розвитку дошкільників у пошуково-дослідницькій діяльності «Маленькі дослідники» (автори: Тетяна Шумер, інспектор-методист відділу ДНЗ ВАТ «ММК ім. Ілліча» та Ірина

Сергеева, вихователь-методист ДНЗ № 167, м. Маріуполь, Донецька обл.).

Завдання програми:

- Створити умови для розвитку пізнавальних психічних процесів дошкільників, активізації розумових операцій, організації та проведення пошуково-дослідницької діяльності та виховання в дітей ініціативності, кмітливості, допитливості, критичності, самостійності.

- Розширити знання дітей про довкілля, формувати в них уміння та навички їх самостійного набуття.

- Розвивати діалектичне мислення дошкільнят, тобто здатність бачити різноманітність світу в системі взаємозв'язків та взаємозалежностей.

- Збагачувати власний пізнавальний досвід дітей через засвоєння ними еталонів, символів, виконання дій, заміщення та моделювання.

- Формувати у дітей здатність креативно використовувати знання та власний дослідницький досвід у розумових, моделювальних та перетворювальних діях.

Тематичні напрями організації роботи з дітьми:

- Нежива природа: повітря, вода, ґрунт, електрика, звук, вага, світло, тепло тощо.

- Жива природа: характерні особливості природнокліматичних зон, різноманітність живих організмів та їх пристосування до навколишнього середовища тощо.

- Людина: будова та функціонування організму.

- Рукотворний світ: матеріали та їхні властивості, результати продуктивної діяльності.

Програмовий зміст з кожної теми ускладнюється відповідно до зростання вікових можливостей дітей і набуття ними власного пізнавального досвіду в пошуково-дослідницькій діяльності.

Запропоновані форми роботи забезпечують особистісно орієнтовану діяльність педагога, спрямовану на створення особливої атмосфери, яка дає дитині можливість реалізувати свою пізнавальну активність та самостійність.

Очікувані результати:

- Сформованість у дітей умінь та навичок набуття знань про довкілля.

- Прояв пізнавальної активності та пошук причинно-наслідкових зв'язків.

- Набуття дітьми вміння самостійно вести пошуково-дослідницьку роботу.

Структурними компонентами пошуково-дослідницької діяльності дошкільнят є три етапи реалізації “проблемного дослідницького навчання”.

Перший етап. Педагог ставить проблему, накреслює стратегію й тактику її розв'язання, але саме рішення дитина має знайти самостійно.

Другий етап. Педагог ставить проблему, але метод, шляхи її розв'язання дитина шукає самостійно. На цьому рівні допускається колективний пошук.

Третій етап. Вищий рівень. Постановку проблеми, пошук методів її дослідження й розв'язання діти здійснюють самостійно.

На першому етапі пошуково-дослідницька діяльність дітей (молодший і середній дошкільний вік) відбувається під керівництвом вихователя. Її включають в інтегровані заняття, прогулянки, ігри з предметами, ігри-загадки, конструктивні, сюжетно-рольові й режисерські ігри, проводять під час спостережень за об'єктами і явищами живої та неживої природи і як самостійну діяльність під час дослідів.

У другому етапі пошуково-дослідницької діяльності беруть участь старші дошкільники. З ними проводять елементарні дослідження.

Методика організації навчальних досліджень передбачає два рівні оволодіння технологією їх проведення. Перший рівень містить 2-3 фронтальні тренувальні заняття з групою, на яких використовуються картки із символічними зображеннями “методів дослідження”. Темі досліджень подано у вигляді предметних карток із зображеннями об'єктів або явищ. Вибираючи картку, діти визначають тему

дослідження. Вихователь ставить перед ними проблему: зібрати інформацію з обраної теми, використовуючи алгоритм дослідження, та завдання – підготувати доповідь.

Послідовність дій:

1. Подумати й пригадати всю відому інформацію з даної теми, поділитися нею з іншими дітьми.

2. Запитати в іншої людини, що вона знає про це. Діти ставлять запитання одне одному та дорослим, щоб поповнити обсяг інформації.

3. За допомогою дорослого отримати додаткову інформацію з книжок.

4. Звернутися по допомогу до комп'ютера (за підтримки дорослого).

5. Пригадати та використати інформацію, здобуту під час спостережень, які проводилися раніше.

6. Провести самостійний дослід чи експеримент.

Коли діти засвоять загальну послідовність дій (або технологію дослідження), можна переходити до другого рівня – до самостійних навчальних досліджень. Вони будуються за вже знайомою схемою або алгоритмом з незначними змінами й доповненнями.

Послідовність дій:

- постановка завдань або проблеми;
- вибір теми дослідження (за карткою або за пропозицією педагога);
- розподіл дітей для роботи в парах або мікрогрупах;
- вивчення схеми або алгоритму дослідження;
- проведення самостійних досліджень за алгоритмом, схемою (педагог виступає в ролі консультанта і втручається в процес тільки тоді, коли дитина звертається по допомогу);
- фіксація результатів дослідження в індивідуальних блокнотах або зошитах з використанням символіки протягом усієї діяльності;
- групове обговорення результатів дослідження та підготовка повідомлення;
- слухання доповідей та їх обговорення.

Усі дослідження проводяться в ігровій формі, а здобуті знання потім використовуються в перетворювальній діяльності.

На третьому, заключному, етапі дослідницького навчання діти працюють тільки самостійно й самі застосовують знайому вже методику досліджень, створюють для них необхідні умови.

Характерною особливістю самостійної пошуково-дослідницької діяльності дошкільників є те, що вона репрезентує активні методи, змінює предмет пізнання. Цінність її полягає в тому, що діти не отримують готові знання від педагога, а роблять відкриття самостійно, що розвиває їхнє творче, критичне мислення, мовлення, розширює кругозір, а отже, створюються умови для активного вивчення та пізнання навколишнього світу.

Форми, методи і прийоми роботи з дітьми: спостереження, досліди, експерименти, дидактичні ігри та вправи, сюжетно-рольові ігри, ігри-загадки, ігри-описи, конструктивні ігри, ігри-драматизації, бесіди, використання піктограм, ігрові проблемні ситуації, розгляд картин, ілюстрацій, макетів, робота за заданим алгоритмом, фіксація результатів дослідів, читання дитячої художньої та енциклопедичної літератури, образотворча діяльність, трудова діяльність, театралізована діяльність, перетворювальна діяльність (моделювання, макетування), складання розповідей наукового стилю (наукових доповідей), тренувальні, традиційні, комплексні та інтегровані заняття.

ТЕМАТИЧНИЙ РОЗПОДІЛ ЗМІСТУ ДОСЛІДНИЦЬКО-ПОШУКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ВОДА

Фарбування води.

Мета: ознайомити дітей з властивостями води: вона може бути теплою, холодною, може нагрівати інші речовини та розчиняти деякі з них; вода прозора, не має запаху, але може

забарвлюватися й набувати запаху від речовин, які в ній розчиняються; чим більше речовини, тим інтенсивніший колір і запах, чим тепліша вода, тим швидше розчиняється речовина.

Виготовлення кольорових крижинок.

Мета: ознайомити дітей з двома агрегатними станами води – рідким та твердим. Виявити властивості та якості води: перетворюється на лід (замерзає на холоді, набирає форму емкостей, тепла вода замерзає повільніше, ніж холодна).

Взаємодія води та снігу.

Мета: ознайомити дітей з двома агрегатними станами води (рідким та твердим); експериментально встановити властивість снігу – переходити під дією тепла в рідкий стан; виявити, що у воді сніг тоне швидше, ніж у повітрі, а в теплій воді – швидше, ніж у холодній, і чим вища температура води, тим швидше тоне сніг; порівняти властивості снігу та води; вона може бути і теплою, і холодною, а сніг – лише холодним.

ПОВІТРЯ

Пошук повітря.

Мета: навчити дітей знаходити повітря в навколишньому та виявляти його властивості (невидиме, без запаху, без форми), порівнювати властивості води й повітря.

Загадкові бульбашки.

Мета: вчити дітей знаходити повітря в різних речах, предметах; доводити, що повітря займає місце.

Хто сильніший?

Мета: виявити з дітьми, що повітря легше від води, має силу.

Пісок, глина, каміння, вітер.

Мета: виділити з дітьми властивості піску та глини: розсипчастість, сипкість; виявити зміну стану піску та глини в результаті взаємодії з вітром та водою; виявити, як пісок і глина вбирають воду і яких властивостей вони при цьому набувають.

СВІТЛО

Мета: формувати уявлення про те, що джерела світла можуть бути й природного походження, й створені людиною; з'ясувати з дітьми призначення та деякі особливості будови рукотворних джерел світла; дати їм зрозуміти, що міра освітлення предмета залежить від сили джерела світла та відстані від нього; ознайомити з утворенням тіні від предмета.

КОЛІР

Мета: вчити отримувати різні відтінки синього кольору, нові кольори: фіолетовий, оранжевий та зелений з двох інших кольорів; ознайомити з кольорами веселки.

МАГНЕТИЗМ

Мета: виявити з дітьми здатність магніту притягувати деякі предмети, пояснити, що з магнітом взаємодіють тільки металеві предмети.

ВАГА

Мета: з'ясувати з дітьми, що всі предмети мають вагу, котра залежить від розмірів і матеріалу, з якого вони зроблені. Пояснити залежність ваги від матеріалу.

ЗВУК

Мета: підвести до розуміння причин виникнення звуку – коливання предметів; пояснити причини виникнення звуків мови; дати уявлення про охорону органів мовлення.

ТЕПЛО

Мета: з'ясувати з дітьми умови зміни агрегатних станів рідини: в теплі лід тоне; на морозі вода замерзає; дати уявлення про те, що температура предметів може змінюватися залежно від температури довкілля; з'ясувати призначення теплового одягу (захист від холоду та тепла).

ЛЮДИНА

Для чого потрібен ніс?

Мета: ознайомити дітей з призначенням носа, його будовою та особливостями функціонування; вправляти у визначенні різних предметів за запахом.

Язичок-помічник.

Мета: ознайомити дітей з будовою і значенням язика, вправляти їх у визначенні смаку продуктів; виявити смакові зони язика, довести, що для відчуття смаку потрібна слина.

РОСЛИНИ ЯК ЖИВІ ОРГАНІЗМИ

«Дітки» з гілки.

Мета: вчити дітей виявляти ту частину рослини, з якої може з'явитися нова рослина; визначити спільне в будові насіння, називати частини насіння (ядерце, оболонка); виділяти цикли розвитку рослини.

Що потрібно рослинам для життя.

Мета: встановити з дітьми залежність росту й стану рослин від догляду за ними; визначити взаємозв'язок сезонів і розвитку рослин: дію тепла та холоду на рослини; залежність змін у природі від сезону.

ТВАРИНИ ЯК ЖИВІ ОРГАНІЗМИ

Прийняття до довкілля.

Мета: підвести дітей до розуміння залежності змін у житті тварин від змін у неживій природі; виявити особливості зовнішнього вигляду деяких тварин, які дають змогу пристосуватися до життя в навколишньому.

РУКОТВОРНИЙ СВІТ. ВЛАСТИВОСТІ МАТЕРІАЛІВ

Скло.

Мета: вчити дітей упізнавати предмети, зроблені зі скла; визначати його якості (структура поверхні, товщина, прозорість) та властивості (крихкість, плавкість, теплопровідність).

Метал.

Мета: вчити дітей впізнавати предмети з металу; визначати його якісні характеристики (структура поверхні, колір) та властивості (металевий блиск, теплопровідність, ковкість, намагнічування).

Гума.

Мета: вчити дітей упізнавати речі, зроблені з гуми; визначати її якості (структура поверхні, щільність) і властивості (пружність, еластичність).

Пластмаса.

Мета: учити дітей упізнавати речі з пластмаси; визначати її якості (структура поверхні, щільність, колір, прозорість) та властивості (щільність, гнучкість, плавкість, теплопровідність).

ДОСЛІДЖУЄМО ТА ЕКСПЕРИМЕНТУЄМО РАЗОМ З ДІТЬМИ

ДОСЛІДИ З ЛЬОДОМ

Завдання: Продовжити розширювати знання про деякі властивості води (при замерзанні вона перетворюється в лід; він холодний, слизький, від нагрівання перетворюється на воду. Розвивати спостережливість, допитливість.

Спостереження бажано проводити за будь-якої погоди, а також вибирати такі місця, де льодяні бурульки бувають порізного освітлені протягом дня. Для повноти уявлень наповнити посуд водою і домогтися утворення льоду в різних формах і різного кольору.

Дослід № 1.

Припущення: Лід – твердий, слизький.

Хід досліду

Те, що лід слизький педагог доводить пропонуючи дітям поковзатися льодяними доріжками. Твердість перевіряємо обстежуючи льодяну бурульку або льодяну кульку на дотик – ударяючи по них яким-небудь предметом. Бурулька розбивається на дрібні кристалики, падаючи з висоти, занурюючись у сніг.

Дослід № 2.

Припущення: Колір льоду не залежить від кольору води, а форма посуду не визначає форми льоду.

Хід досліду

Лід утворюється від замерзання води. Нагриваючись, лід перетворюється на воду. Засвоєнню цієї ознаки сприяє утворення льоду з води різного кольору. Колір льоду визначає колір води. Форма визначається формою посудини. Пропонувати підфарбувати воду в різний колір, розлити в різноманітні формочки і винести на мороз. Коли вода

перетвориться на лід, фігурки обережно вийняти з формочок. Діти роблять висновки.

Дослід № 3.

Припущення: Лід тоне у воді.

Хід досліду

Візьміть невелику коробочку з пластмаси, налийте в неї холодну воду і поставте в морозильну камеру холодильника. Через деякий час лід готовий. Наповніть глибоку тарілку водою. Обережно покладіть кубик льоду на воду в тарілці. Лід не тоне у воді, а плаває на її поверхні. Це означає, що він легший від води, і вже однієї цієї властивості досить, щоб виділити лід з інших твердих речовин як виняток. Завдяки цій особливості льоду крига у водоймах з'являється лише на поверхні. Якби лід тонув у воді, на поверхні утворювалися б усе нові й нові його шари. Вони, в свою чергу, опускалися б униз, і водойма промерзла б до самого дна. Внаслідок цього водяні рослини на дні були б сковані кригою, а рибі та всьому живому, що знаходилось у воді, загрожувала б неминуча загибель. Та, на щастя, у природі цього не відбувається.

Дослід № 4.

Припущення: Лід тане, якщо його посипати сіллю.

Хід досліду

Візьміть кубик льоду, покладіть його на тарілку. Спробуйте посипати кубик льоду сіллю. Що відбувається з сіллю? Сіль змішується з льодом. Солоний лід тане швидше, бо температура його нижча, ніж у несолоного льоду.

Дослід № 5.

Припущення: Лід швидше розтане в гарячій воді, потім на тарілці і в останню чергу – в холодній воді.

Хід досліду

Спостерігайте: що буде відбуватися, якщо один кубик льоду покласти в холодну воду, другий – в гарячу воду, а третій – на тарілку. Відмітьте за годинником, за який час розтали кубики льоду.

Дослід № 6.

Припущення: Лід займає більше місця ніж вода, тому кришка стакану підніметься.

Хід досліду

Візьміть пластмасовий стаканчик з кришкою. Заповніть його водою і закрийте кришкою. Винесіть на мороз або поставте в морозильну камеру. Що відбувається, коли вся вода в ньому перетвориться на лід? Лід займає більше місця, ніж вода. Він піднімає кришку, коли його об'єм стає більшим від об'єму стакану.

ДОСЛІДИ З ВОДОЮ

Завдання: Закріплювати знання дітей про властивості води (чиста, прозора, брудна, каламутна, забруднена, кольорова, тепла, холодна, розливається, ллється, капає). Формувати у дошкільнят переконання, що вода – це рідина, її не можна поставити, покласти, її можна тримати в посуді, що воду треба берегти, користуватися нею економно, оскільки вона є необхідною для рослин, тварин, людей. Розвивати спостережливість, допитливість, здатність встановлювати найпростіші зв'язки і взаємозв'язки в стані речовин.

Дослід № 1.

Припущення: Колір води не залежить від барвника.

Хід досліду

У дві прозорі склянки налити воду з водопровідного крана та дощову. Пропонувати порівняти її.

У склянку з водою покласти кілька кришталіків марганцевокислого калію. Якого кольору стала вода? Аналогічно проробити дослід, додаючи інші барвники (два-три). Діти роблять висновок, що колір води залежить від барвника.

Дослід № 2.

Припущення: Вода – це рідина.

Хід досліду

Продемонструвати властивість води розливатися в різних напрямках, утворюючи плями різної форми і розміру. Вода ллється єдиною цівкою з посудини носиком (чайник, глечик,

поливальниця) і кількома цівками, з посуду, що має овальний або круглий отвір. Чому?

Дослід № 3.

Припущення: Смак води залежить від розчинених в ній речовин.

Хід досліду

Запропонувати дітям скуштувати воду на смак. Вона без смаку. Додати ложечку цукру. В інший посуд ложку солі. Що сталося? З цукром? З сіллю? Якою стала вода? Від чого залежить смак води?

Дослід № 4.

Припущення: Температура води залежить від температури навколишнього середовища.

Хід досліду

Запропонувати вихованцям скуштувати воду на смак, доторкнутися до посудини з трохи нагрітою водою кімнатної температури і принесеної з холоду. Від чого залежить температура води?

Дослід № 5.

Припущення: Вода не міняє форми.

Хід досліду

Взяти гумову рукавичку, обережно наповнити її водою з глечика. Спостерігати, що вода набула форми рукавички. Зробити такий же дослід з іншими ємностями (бокал, колба, целофановий мішечок, надувна кулька, різні склянки). Зробити висновок: вода змінює форму. Отже, припущення не підтвердилось.

Дослід № 6.

Припущення: Легкі предмети плавають, важкі тонуть.

Хід досліду

У прозору посудину, користуючись умовною міркою, опустити піску, глини, дрібних камінців, по 2-3 предмети однакової форми та об'єму, але з різного матеріалу (дерева, скла, пластмаси, паперу, тканини, воску), використовуючи послідовні дії, Вчити дітей пояснювати поведінку цих

предметів у воді. Чому деякі з них плавають, інші тонуть, а окремі розчиняються, змінюючи забарвлення води.

Дослід № 7.

Припущення: Найбільша крапля – холодна.

Хід досліду

Підберіть три маленькі однакові пробірки і накапайте в кожен з них по 20 крапель відповідно холодної, теплої та гарячої води однією і тією ж піпеткою. Порівняйте одержані об'єми води. Якщо однакова кількість крапель дозволила одержати різні об'єми води, то це означає, що гарячі, теплі й холодні краплі різних розмірів. Яка крапля найбільша, яка найменша? Частинки рідини однакові й нерозрізнені одна від одної. Але існує спосіб позначити поверхневий шар води.

Дослід № 8.

Припущення: Повітря містить воду.

Хід досліду

Заповніть банку кубиками льоду та закрийте її кришкою. Почекайте поки вона охолоне. Що відбувається на зовнішній стороні банки? Протріть банку сухою тканиною. Чи намокла тканина? На стінках банки утворились краплини води, тому що повітря поряд з нею стало холодним.

Дослід № 9.

Припущення: Рослини п'ють холодну і кип'ячену воду.

Хід досліду

Візьміть два однакові живці будь-якої кімнатної рослини з швидкою вегетацією і помістіть їх у дві склянки.

1. З відстояною водою, взятою із водопровідного крану.
2. З кип'яченою водою.

Через кілька днів розгляньте обидва живці. Рослина з першої склянки вже має маленький корінець і готова до висадки у ґрунт, а в другій не помітно ніяких змін (негайно за допомогою дітей треба вжити заходів для порятунку рослини). Отже, рослини потребують води, яку взято з водопровідного крану, що відстоялася протягом деякого часу. В ній є необхідні речовини для росту і розвитку рослин;

кип'ячена вода непоживна через те, що під час нагрівання й кип'ятіння корисні речовини в ній загинули.

Дослід № 10.

Припущення: Вода не рухається по стеблах і листках рослин, вона залишається в коренях.

Хід досліду

Для наочної доказовості руху води по всіх частинах рослин візьміть 1-2 пагони судинної рослини, наприклад бальзаміну з добре сформованою системою й помістіть їх у забарвлений розчин. Разом з дітьми спостерігайте, як бальзамін всмоктує зафарбовану воду. Отже припущення не підтвердилося.

Дослід № 11.

Припущення: Вода, що оточує нас, не завжди чиста, але її можна очистити.

Хід досліду

Прозорі пробірки наповніть водою в рівному об'ємі. Першу – водою з водопровідного крана, другу – водою з калюжі, третю – дощовою водою. Спершу слід роздивитись воду в кожній пробірці через збільшуваче скло. Висновок діти роблять самі. Воду з другої та третьої пробірки треба очистити.

Запропонуйте пропустити її через фільтри: піщаний, з вугілля чи через серветку. Діти роблять висновки. Припущення підтвердилося.

Дослід № 12.

Припущення: Вода, проходячи через пісок, камінці, забруднюється.

Хід досліду

Для досліду можна використати пластикову пляшку, попередньо розрізавши її на дві частини – більшу і меншу. Спочатку покладіть в лійку крупних річкових камінців, зверху насипте дрібніших камінців, а на них пісок, посередині покладіть найбільший камінець з колекції. Вставте лійку в більшу частину. Наберіть в посудину з поділками брудної (каламутної) води. Відмітьте фломастером рівень води в посудині. Повільно лийте воду на камінець. Коли всю воду

буде вилито, залиште пристрій для фільтрування на деякий час. Які зміни відбулися? Виміряйте, яка частина води очистилася.

Дослід № 13.

Припущення: Люди не втрачають воду лід час дихання.

Хід досліду

Подихайте на холодне скло. Воно вкриється крапельками води, запотіє. Звідки взялася вода? Це ми її виділяємо під час видиху. За добу людина втрачає приблизно десять склянок води. Отже, стільки ж її треба випити або спожити з їжею.

Дослід № 14.

Припущення: Овочі, фрукти, продукти у своєму складі мають воду.

Хід досліду

В цілий сухий поліетиленовий пакет покладіть кілька свіжих огірків або хліб. Акуратно закрийте пакет і покладіть у холодильник. Приблизно через добу на внутрішній поверхні пакета ясно видно крапельки води. Звідки вона взялася? Із вмісту пакета: з повітря, в якому завжди є водяна пара, та з продуктів, що містять воду.

Дослід № 15.

Припущення: Солоні вода важча за яйце.

Хід досліду

Взяти дві склянки. В першу склянку налити води по вінця і опустити яйце (воно тоне). В іншу склянку налити води до половини і покласти чотири ложки солі. Коли основна частина солі розчиниться, розмішати і пустити в суміш яйце. Що відбулося? (Яйце плаває на поверхні). Чому?

Дослід № 16.

Припущення: Кількість води впливає на дзвін.

Хід досліду

Приготувати тацю, на яку поставити різноманітні склянки до середини наповнені водою. Взяти паличку з кулькою на кінці і постукати по краю однієї із склянок. Чуєте дзвін. Повторити ще раз і послухати, як дзвенять склянки з водою.

Можна експериментувати, відливаючи чи доливаючи воду. Виявляється, що кількість води впливає на дзвін.

Дослід № 17.

Припущення: Вода сама не рухається вгору.

Хід досліду

Опустіть у воду смужку рушника, виготовленого з паперу. Спостерігайте, що буде відбуватися.

Дослід № 18.

Припущення: Надуту гумову кульку можна заштовхнути у відро з водою.

Хід досліду

Спробуйте заштовхнути надуту гумову кульку у відро з водою. Чи вдалося? Це важко зробити тому, що вода виштовхує її. Роздивіться, як піднімається вода у відрі коли ви заштовхнули туди кульку. Що буде відбуватися, коли ви не будете тиснути на кульку?

Дослід № 19.

Припущення: Кулька і човник з пластиліну у воді не потонуть.

Хід досліду

Зліпіть кульку з пластиліну. Налийте воду в склянку і покладіть туди кульку. Чи плаває вона? Вона потонула? Розімніть, зліпіть з пластиліну човник з високими бортами. Чи плаває зараз пластилін? Так. Човник займає більше місця ніж кулька, тому він більше витісняє води. Вода так сильно давить на човник, що утримує його на поверхні. Металеві човни дуже важкі, вони мають таку форму, яка витісняє багато води. Вода натискує на корабель з такою силою, яка достатня, щоб він не потонув.

Дослід № 20.

Припущення: Сіль в океані утворилась внаслідок омивання дощем скель.

Хід досліду

1. Змішайте в паперовому стаканчику одну ложку солі з двома ложками піску. Зробіть кілька дірочок у дні другого стаканчика. Покладіть на його дно фільтрувальний папір.

Налийте трохи води в плоску посудину. Покуштуйте її. Яка вона на смак? Уявіть, що це – океан. Покладіть на посудину-фільтр дві палички так, щоб можна було поставити паперовий стаканчик з піском і сіллю. Уявіть, що це – скелі. І розташуйте «скелі» над океаном. Повільно лийте воду на скелі. Уявіть, що це – дощ. Спостерігайте, як вода з чашки просочується до посудини. Покуштуйте воду в посудині. Яка вона на смак? Чому вона стала солоною? Зробіть висновок про те, звідки взялася сіль у воді з океану.

2. Поставте посудину з солоною водою (океан) на освітлену сонцем поверхню. Через кілька днів погляньте на посудину з водою. Що змінилося? Чого в посудині не вистачає? Куди поділася вода? Що це за біла речовина осіла на дні? Спробуйте на смак білий осад.

Дослід № 21.

Припущення: Голка, яка намазана жиром, також потоне.

Хід досліду

Налийте воду у дві однакові тонкі склянки. У кожен обережно покладіть по маленькому клаптику цигаркового паперу. На один клаптик покладіть не дуже товсту швейну голку, на другий обережно опустіть таку ж голку обмазану маслом чи жиром. Через деякий час папірці намокнуть і підуть на дно. Одна голка потоне, а змащена жиром лежатиме на поверхні води. Голки зроблені зі сталі і важать значно більше, ніж відповідно до їх об'єму вода. Тому обидві вони мусять тонути. Так і буде, якщо сухі голки обережно покласти на поверхню води. Оболонка з жиру не дає можливості голці потонути. Жир відштовхує від неї воду. Правильніше було б сказати, що голка не плаває у воді, а лежить на її поверхні.

Дослід № 22.

Мета: формувати у дошкільнят переконання, що воду треба берегти, користуватися нею економно, оскільки без неї неможливе існування рослин, тварин, людей. Закріпити знання про властивості води, її значення в житті людини та природи. Розвивати спостережливість.

Обладнання: лійка з поділками, дві прозорі посудини, колекція річкових камінців, колекція маленьких камінців, брудна вода, пісок.

1. Для досліду можна використати пластикову пляшку, попередньо розрізавши її на дві частини – більшу і меншу.

2. Закріпити більшу частину (лійку) і меншу.

3. Спочатку покласти в лійку крупних річкових камінців, зверху насипати дрібних камінців, а на них – пісок, посередині покласти найбільший камінець колекції.

4. Набрати в лійку з поділками брудної (каламутної) води. Відмітити фломастером рівень води у лійці.

5. Повільно лити воду на камінець.

6. Коли всю воду буде вилито, залишити пристрій для фільтрування на якийсь час.

7. Які зміни відбулися? Виміряйте, яка частина води очистилася.

Дослід № 23.

Обладнання: пластмасова посудина невеликих розмірів, дві прозорі скляночки, таця, сіль, гаряча вода, кубики льоду.

1. Наповнити пластмасову посудину гарячою водою.

2. Додати у воду дві ложки солі. Розмішати.

3. Взяти одну склянку й поставити її на дно посудини рівно посередині. А щоб вона не спливала, покласти на її дно чистий камінчик.

4. Накрити посудину з водою тацею.

5. Узяти другу склянку, наповнити її кубиками льоду й розмістити її на таці так, щоб вона була над першою склянкою.

6. Спостерігати, що відбувається. Звідки з'явилась вода у першій склянці? Що сталося з кубиками льоду?

7. Чи спостерігали такі явища раніше? Де саме, коли?

ДОСЛІДИ З ПОВІТРЯМ

Завдання: експериментальним шляхом довести, що повітря має вагу. Закріпити знання дітей про те, що повітря є скрізь навколо нас, його містять всі оточуючі порожнисті предмети, такі матеріали, як пісок, земля, глина, вода тощо.

Уточнити уявлення дітей про те, що повітря – складова життя людини. Розвивати уважність, допитливість.

Дослід № 1.

Припущення: Повітря не має в оточуючих предметах.

Хід досліду

Продемонструвати порожню відкриту банку, поліетиленовий пакет. Запитати, що в них є. Запропонувати кожній дитині згорнути щільно складений поліетиленовий мішечок з боку отвору в трубочку рухати від себе. Що сталося?

(Повітря, яке було в мішечку, ми поступово зібрали до купи, про що свідчить повітряна «подушечка», що утворилася в результаті наших дій).

Діти роблять висновок, що повітря прозоре, воно є в банці, в пакеті, в інших предметах, які стоять на столах, воно нас оточує.

Дослід № 2.

Припущення: Повітря всередині нас.

Хід досліду

Запропонуйте малятам подути в соломинку або тоненьку трубочку, дин кінець якої занурений у склянку з водою. З'явилися бульбашки. Що це? Повітря. Звідки взялося? З наших легенів, ми вдихнули його. Отже припущення підтвердилося: повітря є всередині нас.

Дослід № 3.

Припущення: Якщо гумову кульку наповнити повітрям, вона стає легшою за ту, яку не наповнено повітрям.

Хід досліду

Запропонуйте дітям зважити на терезах з двома чашами дві однакові гумові кульки. Зважування показало, що їх вага однакова. Тепер одна кулька наповнюється повітрям і вдруге зважуються обидві кульки. (Чаша, на якій кулька з повітрям, опускається вниз, отже ця кулька важча). Тож припущення не підтвердилося – повітря має вагу.

Дослід № 4.

Припущення: Всередині цеглини, піску, поролону, глини, землі повітря немає

Хід досліду

У банку з водою по черзі вкиньте цеглинку, жменьку піску, поролону, глину. В другу баночку – грудочку землі. Спостерігайте появу бульбашок навколо предметів. Що це? (Повітря). Звідки з'явилися бульбашки, що містять повітря? Воно містилося всередині вкинутих у воду речовин. Отже, повітря не видно, бо воно прозоре, але воно є в речовинах. Тож припущення не підтвердилося.

Дослід № 5.

Припущення: У воді немає повітря.

Хід досліду

Продемонструвати наявність повітря у воді можна за допомогою живця елодеї. Гілочку елодеї розріжте навпіл (пояснити дітям, що її взято для подальшого розмноження рослини) і опустіть зрізом униз у банку з водою. Спостерігайте появу бульбашок, які з'явилися на місцях зрізів. Звідки взяли вони в рослині? З води. Запропонувати дітям розглянути через збільшене скло будову стебла елодеї, воно має трубчасту будову, завдяки чому рослина легко поглинає повітря, що міститься у воді.

Дослід № 6.

Припущення: Корені рослин не дихають під землею, бо там немає повітря.

Хід досліду

Грудочку твердої землі вкиньте в трилітрову банку з водою. Спостерігайте появу бульбашок. Звідки вони взялися? (Із землі). Рослини, як і всі живі істоти, дихають повітрям. Воно необхідно їм для росту і розвитку. Якщо фунт твердий, повітря в ньому мало і кореням майже нічим дихати. Треба рятувати рослину від загибелі: розпушити землю, тобто зробити «сухий полив».

Дослід № 7.

Припущення: Рослини, які оточують дитячий садок, не очищають повітря в груповій кімнаті.

Хід досліду

Наклейте паралельну смужку на щілину між вікном та підвіконням, на тих вікнах групової кімнати, які захищені з вулиці деревами, і на тих, що не захищені також. Через деякий час зніміть смужки, розгляньте їх. Який папірець брудний? Вочевидь, що дерева і кущі захищають у певній мірі будівлі збоку вулиць від пилу, бруду, шкідливих газів з автомобілів.

Дослід № 8.

Припущення: Кімнатні рослини не сприяють очищенню повітря в приміщенні.

Хід досліду

Вимийте водою листя фікуса, або іншої кімнатної рослини з великим листям. Разом із дітьми розгляньте воду, краще через збільшуваче скло. Вона брудна, каламутна. Про що це свідчить? Домашні рослини збирають пил з повітря. Повторіть цей дослід через день-два. Збираючись на листі рослин, пил заважає рослинам дихати. Чим чистіше листя рослини, тим вільніше воно дихає і швидше росте.

Дослід № 9.

Припущення: Повітря в своєму складі містить воду.

Хід досліду

Візьмемо аркуш альбомного паперу і покладемо його на губку. Губці цій вранці вже довелося «попрацювати». Наприклад, помити посуд. А потім години 3-4 «відпочити». Зверху губка буде практично сухою, а всередині – трішки вологою. Прямо, як справжня хмарка. Адже вона ніколи не буває абсолютно сухою, навіть якщо не крапає дощем, тому що складається з малюсіньких крапельок води.

За допомогою кришечки будемо потроху змочувати губку. (Дуже важливо не поспішаючи робити це маленькими порціями, щоб губка встигала вбирати воду). На початку досліду папір під губкою буде залишатися сухим, навіть коли ми спробуємо вичавити губку, нам це не вдасться, бо губка ще недостатньо просякла вологою і недостатньо волога. Точнісінько так відбувається і зі справжніми хмарами. Якщо

вони білі і пухнаті не загрожують дощем, то можна сказати, що вологість низька. Продовжуємо доливати воду. Через деякий час знову спробуємо віджати губку. Цього разу наші зусилля увінчаються успіхом у вигляді кількох крапельок. Таке іноді відбувається й у природі. Пригадаємо хоча б короткочасний «грибний дощ». Додаємо ще деяку кількість води. Тепер на аркуші паперу під губкою з'явилася і почала розповзатися волога пляма. Це значить, що губка настільки просякла водою, що більше не спроможна її утримувати. Це і є висока вологість. Така вологість виникає тоді, коли небо затягнуте важкими сірими хмарами й от-от піде дощ. Дослід можна повторити, поклавши губку на долоню дитини. Тоді вона зможе відчутти зміни вологості і на тактильному рівні {на дотик}. Зверніть увагу дитини на зміни відтінків кольору губки і на те, що вона стала важкою.

Дослід № 10.

Припущення: Тканина під вологою не може залишатися сухою.

Хід досліду

Засуньте тканину в склянку настільки щільно, щоб вона не могла випасти, якщо склянку перевернути. Переверніть склянку і, держачи її прямо, опустіть у миску з водою. А тепер підніміть склянку. Тканина мокра? Тканина суха. Так відбувається тому, що склянка заповнена повітрям. Вода не може витиснути повітря, тому тканина залишається сухою. Що відбудеться, якщо склянку нахилити? Більшість предметів на перший погляд порожні, а насправді вони заповнені повітрям. Щоб заповнити ці предмети, вода повинна витиснути повітря. Отже припущення не підтвердилося.

Дослід № 11.

Припущення: Повітря не змінить форму трубки.

Хід досліду

Один кінець м'якої гумової трубки перетисніть затискачем або пальцями (а краще перегнути і затиснути). Другий кінець трубки піднесіть до рота. Вдуваючи повітря у трубку, ви

змушуєте його розтягувати гуму, а відсмоктуючи повітря з трубки, бачите, як вона сплющується. Яка сила у нашому досліді змушує трубку сплющуватися? Коли повітря в ній майже не залишилось, то зовнішнє атмосферне повітря легко, не зазнаючи опору, здавлює гумові трубки, сплющуючи їх.

Дослід № 12.

Припущення: ми за допомогою своїх легенів можемо підніматися по пластиковій трубочці.

Хід досліду

Опустіть тонку пластмасову трубочку в склянку з солодкою водою. Другий кінець трубочки візьміть у рот і змусьте воду підніматися по трубочці вгору. Чому це відбувається? Яка сила діє на воду? Роль насоса виконують наші легені, ви викачуєте повітря з трубочки, змушуючи воду заповнювати порожній простір. Так от, отримуючи задоволення від смачного напою, знайте, що ви займалися наукою.

Дослід № 13.

Припущення: В грудочках цукру-рафінаду є повітря.

Хід досліду

Вкиньте грудочку цукру-рафінаду в склянку з чаєм, зверніть увагу на бульбашки, що піднімаються на поверхню. Це сховане у дрібнесеньких порах повітря. У міру того, як вода потрапляє всередину грудочки, маленькі легкі бульбашки повітря залишають місця, де вони причаїлися. Якщо прислухатись, можна почути тихе шипіння, що супроводжує процес. А тепер замість цукру-рафінаду, вкинемо цукор-пісок. Чи така кількість бульбашок піднімається вгору? В чому причина? Швидке розчинення? Відсутність проміжків між піщинками? А можливо все разом. Корисна річ – вранішній чай! Є привід для постійних роздумів.

ДОСЛІДИ З ГРУНТОМ

Мета: розширити та поглибити уявлення дітей про властивості ґрунту; вчити за зовнішніми ознаками визначати його якість. Закріпити знання про значення ґрунту в житті

рослин та природи в цілому. Розвивати спостережливість, уважність, допитливість.

Дослід № 1.

Обладнання: три прозорі посудини, однакові за формою (можна використати пластикові пляшки, попередньо зрізавши ножицями їхні верхні частини).

1. Треба взяти три однакові посудини, зробити на них спеціальні позначки: перша посудина – Грунь з ділянки, де ростуть дерева; друга посудина – ґрунт з ділянки, де ростуть кущі; третя посудина – ґрунт з ділянки, де росте трава. Як позначки можна використати відповідні малюнки.

2. Кожну посудину наповнити наполовину землею, відповідно до позначок: першу посудину – ґрунтом з ділянки, де ростуть дерева; другу посудину – ґрунтом з ділянки, де ростуть кущі; третю посудину – ґрунтом з ділянки, де росте трава.

3. У кожную посудину влити по склянці води. Добре перемішати паличкою.

4. Поставити посудини на освітлене сонцем місце.

5. За кілька днів подивитися, які зміни відбулися. Звернути увагу на рівень землі в кожній посудині.

6. Набрати в жменю землі спочатку з першої посудини, потім з другої і третьої. Розтерти її по черзі між пальцями. Яка вона на дотик? Порівняти свої відчуття.

7. Взяти грудочку землі й спробувати провести нею лінію на білому папері. Чи однаковий слід лишаться грудочки землі з різних посудин?

8. Чим відрізняється ґрунт у кожній посудині? (М'який чи твердий, вологий чи сухий; темний чи світлий; розсипається при розтиранні чи ні).

Дослід № 2.

Пояснення. Ґрунт – це скарбниця поживних речовин, які необхідні рослинам. У ньому живе багато різноманітних дрібних організмів, завдяки яким ґрунт формується, підвищується його родючість. За допомогою них органічні

рештки розкладаються до таких форм, які легко потім поглинаються корінням рослин.

Обладнання: прозора посудина, лампа, сітка, ніж.

1. Для досліду можна використати пластикову пляшку, попередньо зрізавши дві третини її. Утворилися лійка і контейнер.

2. Вставити лійку в контейнер.

3. Узяти сітку й набрати в неї землі.

4. Помістити сітку із землею і лійку.

5. Розташувати лампу так, щоб вона добре освітлювала поверхню ґрунту.

6. Покласти у контейнер клаптик вологого паперу, щоб він повністю покрив дно контейнера.

7. Лампу залишити на певний час ввімкненою.

8. Після цього загляньте у контейнер. Що ви там побачили? Як ви гадаєте, звідки взяли ці мікроорганізми? Що вони роблять у ґрунті?

Дослід № 3.

Пояснення. Гумус – органічний “клей”, що сполучає різнорідні частинки ґрунту в єдине ціле й забезпечує рослини поживними речовинами. Ґрунт з малим вмістом гумусу, не скріплений корінням рослин, легко розмивається дощовою водою.

Обладнання: дерев’яна дошка, пофарбована білою фарбою, дві металеві накривки від банок, піпетка, вода, чорнозем, пісок.

1. Узяти дві металеві накривки і закріпити їх клеєм на дерев’яній дошці, залишаючи між ними відстань (10-15 см).

2. На першу накривку помістити чорнозем, на другу – пісок.

3. Набрати в піпетку води і, крапаючи на зразки, виміряти, на яку відстань розбризкується і розтікається “дощова вода” разом з частинками ґрунту.

4. Закріпити дошку під кутом, імітуючи нахил місцевості.

5. Продовжуючи крапати водою на зразки, простежити, чи змінилися відстані, на які виносяться частинки чорнозему й

піску з водними потоками, порівняно з тим, коли дошка лежала горизонтально.

6. Чи доводилося спостерігати подібні явища в природі?
Чому на схилах насаджують дерева?

Дослід № 4.

Пояснення. В результаті розладу органічних решток і переробки відходів рослинного походження утворюється гумус – своєрідний органічний клей, що з'єднує різнорідні частинки ґрунту в єдине ціле й забезпечує рослини поживними речовинами. Гумус – важливий показник родючості ґрунту. Підвищити його вміст в органічній масі можна за допомогою компостування. Компостування – це спосіб знешкодження відходів, в результаті якого утворюється екологічно чисте, цінне добриво (компост). Компост використовують для живлення рослин. Пропонуємо доступний пристрій для виготовлення компосту в домашніх умовах.

Обладнання: три пластикові пляшки з фігурним дном, перша пластикова пляшка з плоскодонною насадкою, шило, ножиці, харчові рослинні відходи, садове сміття.

1. Зрізати дно з пляшки з фігурним дном (надалі воно не знадобиться). Утворилася верхня частина колони.

2. У другій пляшці зрізати верхню частину і дно, залишити для роботи тільки трубку. Сполучити верхню частину колони з трубкою.

3. Зняти накривку з третьої пляшки, вирізати дно – утвориться лійка. Перевернути лійку й приєднати до сполучених частин першої та другої пляшок.

4. Відрізати верхню частину пляшки з плоскодонною насадкою. Частина, що лишилася з надітою на неї плоскодонною насадкою буде основою зібраної колони.

5. Нагріти шило й зробити отвори по всій висоті колони за винятком звуженої частини третьої пляшки. Отвори потрібні для доступу повітря, необхідного аеробним бактеріям, що розкладають органічні рештки.

6. Заповнити верхню частину колони рослинними харчовими відходами і садовим сміттям.

7. Залишити цей пристрій на кілька днів. Спостерігати за змінами, які відбуватимуться. На дні пластикової колони збиратиметься рідина, що її також можна використовувати як рідке добриво. Компост у “готовому” вигляді – сипке добриво.

КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ З ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заняття № 1. Тема: «Вода чарівниця» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: створювати умови для розширення знань дітей про природу, вчити за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків, вправляти у вмінні розмірковувати, висловлювати власні судження. Розширити світогляд про воду (що вона є однією з умов життя людини, а також рослин, тварин). Викликати інтерес та вправляти у подоланні труднощів під час роботи зі свічкою. Виховувати базові якості особистості: розсудливість, спостережливість, дбайливе ставлення до довкілля, до води.

Матеріал: предметне зображення краплинки, вазони з кімнатними рослинами, свічки, ложки, склянки з водою, трубочки, кусочки льоду, люстерка, клейонки, вологі серветки, сухі серветки.

Словник: чарівниця, суха, прозора, рідина, газоподібна, властивості, вода.

Попередня робота: бесіда на тему «Навіщо людині вода?»

Хід заняття:

Загадка:

Вона прозора як сльоза,
На все вона спроможна,
Без неї жити не можна.
Тепер вгадайте, хто вона
Ота звичайна рідина (вода).

- І ось до нас завітала краплинка, звідки вона?

- Краплинка це що?
- З маленької краплинки утворюється вода.
- Вода – це всі моря, ріки, озера, океани. Без води не можливе життя людей, рослин, тварин (*розгляд географічної карти, визначення місць води*).

- Для чого людині потрібні вода?
- Що трапиться з рослиною, якщо її не поливати?
- Давайте проведемо дослід «Потреба рослин у воді» та протягом тижня будемо спостерігати, що зміниться. А як ви думаєте, що трапиться, коли ми не будемо поливати квітку?

Проведення дослідів (дві однакові квітки у горщиках: одну – діти полили, другу – залишили сухою).

- А тепер, давайте згадаємо, які властивості води ви знаєте, зараз дізнаємось яка вона (перед кожною дитиною помічник вихователя ставить склянку з кип'яченою водою).

- Подивіться на воду, якого вона кольору?
- Тепер, спробуємо яка на смак? І понюхаємо, чи є запах?

- А ви знаєте, чому воду називають рідиною? Давайте перевіримо. Візьміть і розлийте на клейонку, що сталося? Що сталося? Чи можна воду називати рідиною? Чому?

Фізкультхвилинка:

1, 2 – всі присіли

Потім вгору підлетіли

3, 4 – нахилились

Із струмочка гарно вмились

5, 6 – усі веселі

Летимо на каруселі.

- Давайте згадаємо, які стани води існують?
- Рідкий, твердий, газоподібний. Перевіримо?! (*всі досліді проводяться з допомогою помічника вихователя*).

Проведення дослідів:

1. Рідкий – потрібно перелити із склянки в склянку.

2. Твердий – вихователь роздає дітям по кусочку льоду – діти його обстежують.

- Чи можна лід назвати водою? Що трапилось з льодом? Чому?

3.Газоподібний – запалюють свічки, набирають в ложку воду і нагрівають над свічкою, вода кипить (вихователь нагадує про техніку безпеки при роботі зі свічкою).

- Що з'являється? А що таке пар? Перевіримо: треба поставити люстерко на кілька секунд над паром. Що з'явилось?

Газоподібний стан у вигляді пару.

Підсумок:

- Які досліди проводили?
- Що використовували?
- Які стани води вам сподобалися? Чому?

Заняття № 2.Тема:«В гості до бабусі медуниці»
(старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: поглибити знання дітей про цілющі рослини рідного краю, їх лікувальні властивості. Формувати уявлення про те, що рослини різняться між собою за видом та мають різні лікувальні властивості. Розвивати зв'язне мовлення, слухову увагу, мовне дихання, логічне мислення, пам'ять. Виховувати бажання берегти природу рідного краю.

Матеріал: предметні картинки із зображенням лікарських трав, м'які іграшки тваринки.

Хід заняття.

Вихователь: Земля – це край, де ти народився і живеш, край неповторної краси і багатства. Це все те, що росте і цвіте на ній в садах, парках, лісах, полях, зелених луках. Кожне дерево, квітка, травинка – це частинка рідної землі. Народна мудрість свідчить: «Немає ліпшої краси, ніж гаї та ліси». В світі існує багато цікавих рослин, які не лише ваблять око, а й мають цілющі властивості. Природа подарувала їх людині навіки. Зроду в рід, з покоління в покоління передавалися знання про рослини. В одних – цінні корені, в других – листя, в третіх – квітки, а навіть і ціла рослина. З них готують настойки, мазі, креми, краплі, якими лікують хворих.

- А де продаються ліки? (*В аптеці*)

(Вихователь звертає увагу на стіл, за яким сидить лікар)

– Ось і у нас є аптека, є лікар, але на полицях зовсім немає ліків. *(Чути стук у двері, заходять «хворі діти»)*

Хвора дитина: Лікарю допоможіть, із рани кров зупинить!

Лікар: Ой, біда, біда! Йоду в мене вже нема.

Хвора дитина: Лікарю, допоможіть, в мене горлечко болить.

Лікар: Ой, біда, біда! Ліків у мене вже нема.

Хвора дитина: Лікарю, допоможіть, в животі весь день бурчить.

Лікар:

Ой, не знаю що робить!

Вже немає чим лічить!

Де всі ліки подівались?

Час лікарню закривати,

Інше заняття шукати.

«Хворі діти» по-черзі промовляють:

– Ну, а нам що робити?

– Де нам ліки знайти?

– Як нам врятуватись від цієї біди?

Вихователь: А й справді, що нам робити, коли в аптеці закінчились всі ліки, і лікар нам не допоможе. То давайте ми всі підемо до бабусі Медуниці. Вона дуже добра людина, знає дуже багато цілющих рослин. Може вона нам допоможе.

(Діти встають і йдуть до хатини бабусі Медуниці)

Діти: Добрий день, бабусю.

Бабуся Медуниця: Добрий день, любі діти, з чим завітали до мене?

«Хворі діти» по черзі розповідають:

1. Ой, бабусю, допоможіть, в мене горлечко болить

Не знайшли в аптеці ліків, перший раз за стільки років.

2. З пальця бабусю кров іде, не допомогли мені ніде.

3. В животі весь день бурчить, ну а лікар все мовчить.

Бабуся Медуниця: Зараз я вам допоможу, любі дітки, заходьте до мене сідайте.

Дитина: Ой, бабусю, навіщо тобі стільки трав, корінців, квітів?

Бабуся Медуниця: Це не просто рослини. Вони чарівні, бо людей від недуг лікують (*підходить до дитини з розбитим пальчиком*)

- Кров зупинимо ми в раз, виручить подорожник нас.

(Витирає ранку, прикладає подорожник і зав'язує. Наголошує на тому, щоб подорожник перш витерти, а потім прикласти.)

Бабуся Медуниця: Із хусточки вийшла чистенька пов'язка.

Дитина: Спасибі бабусю.

Бабуся Медуниця: Будь-ласка, будь ласка! Діти, скажіть, а чому цю траву так називають, подорожник? (*Відповіді дітей*).

Так, вона росте на узбіччі доріг, на луках на пустирищах, а ще соком подорожника полощуть рот, коли болять зуби.

(Бабуся звертається до дитини, у якої болить горлечко)

Кажеш горлечко болить? Ось у мене є гарячий напар з ромашки й нагідок.

Ти подихаєш теплим паром і перестане боліти горлечко.

- А хто діти покаже серед моїх трав ромашку й нагідки, з яких я робила напар

(діти знаходять і показують ромашку й нагідки)

- Де ростуть нагідки, ромашки? (*відповіді дітей*)

Так нагідки ростуть в садах і клумбах, а лікарська ромашка на луках.

Ромашка допомагає від багатьох хвороб:

- При болях в животі п'ють чай з ромашки.

- Коли болить горлечко, полощуть настоєм ромашки.

- Миють голову відваром ромашки, щоб було гарне волосся.

(Бабуся звертається до дітей яких лікувала)

- Діти, як ви себе почуваєте?

Дитина:

Вже не йде із рани кров,

І не було рани мов,

В животі вже не бурчить,

Перестало швидко вмиє.

Горлечко вже не болить,

Танцювати мене кортить.

Вихователь: Дякуємо вам, бабусю, за цікаву розповідь про лікарські рослини та ще про те, що вилікували наших дітей.

- А ми запрошуємо вас до нашого дитсадка послухати, що наші діти знають ще про лікарські рослини та про трави. *(Всі діти і бабуся сідають за столи).*

Вихователь: Діти зверніть увагу, у мене на столі є також лікарські рослини, які ми заготовляли влітку. Давайте пригадаємо як вони називаються і чим корисні.

(Діти по-черзі розповідають про малину, калину, шипшину, кропиву, липу та кульбабу).

Дидактична гра «Приготуй чай»

(Кожна дитина обирає собі картку із зображенням певних рослин і зафарбовує воду в склянці фарбою відповідного кольору. Потім розповідає про свій «чай» та його користь)

Вихователь: Погляньте у нас на столі ціла зелена аптека.

(Діти розглядають прозорі коробочки з лікарськими травами)

Ці цілющі рослини допоможуть вилікувати хворих звірят. Що ж з ними сталося? *(Читаю знайомий дітям вірш, тримаю іграшку в руках. Потім передаю її дитині. Дитина дає «хворому» пораду словами із вірша, показує цілющі трави).*

Зайчик: Я, зайченя, від лисиці тікало.

Влетіло в нору на долівку впало,

Захекався я,

В очах мерехтить,

Ой трусяться лапки,

Ой серце болить!

Дитина: А ти бідолашне, попей валеріани –

І серце у тебе болить перестане.

Лисичка: Не слухалось мами і тата,

Тому застудилося я, лисенятко,

Голівка гаряча, і коле у груди,

А лікар говорить, це в мене простуда.

Дитина: При застуді зазвичай

П'ють з малини й липи чай.

Ведмедик: Я, ведмедик товстун,
У своєму ліску за літо з'їдав,
Десять бочок медку.
Та стали у мене зубки боліти
Ночами не сплю,
І не можу терпіти.

Дитина: Звіробою відваром його слід напувати,
І буде тоді здоровим ведмежатко.

Вихователь:

Зелена аптека лежить навкруги,
Зелені горби і зелені луги,
Зелені сади, і ліси, і поля –
Усе наша рідна, квітуча земля!
Я дивлюсь на зелені поля...

Це і є моя рідна земля.

Ось яка багата й щедра українська земля.

Тож любіть її й бережіть!

А зараз давайте по п'ємо смачний пахучий чай із квітів липи та ягід малини.. (*діти п'ють чай*).

Заняття № 3. Тема: «Чарівні кімнатні рослини» *(старший дошкільний вік)*

Програмовий зміст: закріпити й розширити знання дітей про кімнатні рослини, вміння описувати їх, упізнавати й називати за описом. Продовжувати знайомити з нетрадиційними методами лікування. Розповісти про цілющі рослини, які ростуть у приміщенні. Розкрити значення запахів для здоров'я людини. Дати кілька простих рецептів. Виховати бережливе ставлення до природи.

Матеріал: кімнатні рослини, ширма, атрибути до гри (метелик, квіти – шапочки на голову); вірші, загадки, карта світу.

Попередня робота: догляд та чергування в куточку природи, вивчення назв кімнатних рослин, розгляд картинок із серії «Кімнатні рослини», читання вірші, оповідань із збірки «Первоцвіт».

Хід заняття:

Вихователь: Сьогодні, діти, я знову запрошую вас до чарівного світу природи. Пригадайте, що таке природа? (*Це дерева, кущі, квіти, каміння, пісок, земля...*) Так, але ж нічого цього в нашій групі нема. Про що ж йтиме мова? Ось вам загадка – підказка:

Виростаємо на віконці,

Розквітаємо на сонці,

Від водиці зеленіємо,

Усім діточкам радіємо. (*Кімнатні рослини*)

- Так, це кімнатні квіти, також частинка природи.

- Де вони ростуть? (*У кімнатах*)

- А де здебільшого стоять вони у кімнатах, у групі?

(*Поблизу вікон*)

- Місце, де стоять квіти, ми називаємо Куточком живої природи. Сьогодні ви познайомитеся з назвами і користю деяких рослин.

Дидактична гра «Назви квітку»

- Гарні квіти в мене є, хто їх правильно назве?

(*Вихователь забирає ширму на столі – тут виставлені кімнатні рослини в горщиках. Діти мають упізнати й назвати, що це.*)

1. Рослина має прямостояче стебло, листя в неї темно-червоне з рожевою барвою і з дрібними зубчиками. (Колеус)

2. Рослина із вологих тропічних лісів. Її квіти дрібненькі на одному стеблі. Листочки схожі на кленові. (Бегонія)

3. У цієї рослини довгі стебла, ніби зелена завіса. На стеблах розміщені, мов сидять, ясно зелені листочки овальної форми. Квіти білі і невеличкі. (Традесканція)

4. Це невелике деревце, на його гілочках – маленькі овальні листочки. Центральна жилка в листочка червона, а краї дрібнозубчасті звисають донизу. Квіти схожі на дзвіночки. (Фуксія)

5. Цю рослину рекомендовано завести вдома, бо вона вважається оберегом і має лікарські властивості – лікує від застуди. Її листочки кругленькі, квіти мов букетики. (Герань)

6. Рослина з довгими ясно-зеленими листочками, зібраними пучки, із середини яких виростають довгі звислі квіткові стрілки з білими квіточками. (Хлорофітум)

7. Зелена кулька – їжачок, не боїться ні спеки, ні безводдя пустелі, як верблюд. (Кактус)

8. Сік цієї рослини лікує всіх дітей від нежиті. Її листочки м'які і соковиті мають колючки на краях. (Алоє)

Вихователь: Так, молодці, ви впізнали всі квіти. А для чого потрібно вирощувати кімнатні рослини, витратити на них свій вільний час? *(Бо вони прикрашають житло, тішать, звеселяють нас, очищають повітря, а деякі навіть лікують).*

– На хвилю станемо цілителями.

Фізкультхвилинка:

Зілля – зіллячко зелене. *(Руки до серця)*

Забери болячку в мене

І у вас, і у вас. *(Діти вклоняються)*

Поки сонечко зійде, *(Руки через сторону вгору).*

Хай болячка пропаде *(Руки від себе)*

І у вас, і у вас. Геть! Геть!

Дидактична гра: «Виготуй ліки»

(Діти складають ланцюжки за допомогою картинок)

- Виготов фіточай від застуди.

- Виготов ліки від нежиті *(проведення досліду)*

Вихователь: Щоб рослини були гарними їх потрібно доглядати. Як це потрібно робити?

- Якою водою поливаємо квіти? *(Водою кімнатної температури, відстояною, краще дощовою).*

- На якому ґрунті рослини ростуть краще? *(На пухкому).*

- Чому? *(У пухкий ґрунт краще проникають вода і повітря).*

- Як розпушуємо землю? *(Дерев'яною загостреною паличкою розпушуємо верхній шар землі навколо горщика, щоб не пошкодити коріння).* Пил на рослині перешкоджає проникненню у листя світла і повітря.

- Що потрібно робити? *(Очищувати від пилу).*

- Як? (*Велике листя протираємо вологою ганчіркою, дрібне листя обприскуємо*).

- Якщо рослині тісно в горщику? (*Потрібно пересадити в більший*)

Практична робота по догляду за рослинами.

Вихователь: Завершуючи наше заняття пропоную вам, діти, закінчити фразу: «На занятті я дізнався..»

- Діти, квіти прикрашають наше життя. То хай їх на землі буду більше. І хай серед них будуть обов'язково квіти, які виростили ви! Адже це дуже гарно, коли на тебе дивляться квіти, які ти сам посадив. Дивляться і ніби з вдячністю промовляють: «Дякуємо тобі, друже!»

Заняття № 4. Тема: «Снів пташиний дарує весна»
(старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: розширити і поглибити знання дітей про природні процеси, що відбуваються навесні, про перелітних птахів, що повертаються з вирію. Дати поняття про користь, яку приносять птахи природі й людям; виховувати прихильне, дбайливе ставлення до них; учти дітей помічати красу природи, розуміти її; сприяти розвитку екологічно доцільної поведінки малят.

Матеріал: плакат «Птахи рідного краю», ілюстрації до казки В.Сухомлинського «Шпак прилетів», наголівники птахів.

Попередня робота: під час прогулянки спостерігати за поведінкою шпаків, показ ілюстрацій із зображенням птахів, поширених у нашому краї.

Хід заняття:

Вихователь: Після зимових холодів летить світла і чарівна весна. Вона пробуджує до життя все нове. Ніжне тепло огортає всю землю. А навколо стільки звуків, стільки цікавого! Привітне тепле сонечко впливає на бездонне небо і щодня піднімається все вище і вище. У такі весніні дні повертаються перелітні птахи – наші пернаті друзі.

(*звучить аудіозапис «Снів птахів»*)

Птахи – вірні наші помічники, захисники лісів, полів садів. Їй можна побачити і почути скрізь, бо вони частина природи, без них краса була б неповторною. Тому її треба берегти й охороняти, про них треба піклуватися, допомогати у скрутні часи. Зима – найскладніший період у житті. Не так холод, як голод дуже дошкуляє зимуючим птахам.

– Що ми робили, щоб птахам взимку було краще жити?

Діти: Робили і вивішували годівнички, чіпляли шматочок сала для синичок.

Вихователь: Та ось пригріло сонечко. До нас починають прилітати птахи із вірію, які теж потребують нашої допомоги та захисту.

Голос Весни:

Я – Весна, я – фея, біла, мов лілея,

Скрізь блукаю, всіх вітаю,

Обсипаю білим цвітом.

Довго йшла сюди – втомилась,

Тому хочу відпочити.

А ви парад птахів прийміть.

Вихователь: Діти допоможемо Весні. Та про птахів розповімо.

Дидактична гра «Птахи нашого краю»(діти роздивляються плакат і називають кожного птаха та визначають його вид)

(Виходять діти в наголівниках птахів)

Сорока:

Я – сорока – бідобока!

Я – сорока – Білобока!

Принесла вам новину!

Птахи вже всі поприлітали

І до нас в гості завітали.

Шпак:

Я перший приношу весну,

Бужу все від зимового сну.

Співаю я під вікном.

Люди назвали мене шпаком.

Вихователь: Так одним із перших мтахів до рідного краю прилітають шпаки. У нього дуже привабливий вигляд. Вони дуже рухливі, жваві, непосидючі. Шпак – птах співучий, він навіть уміє співати на різні голоси. Люди споруджують для шпаків спеціальне житло – дерев'яні шпаківні. Навесні та влітку шпаки нищать багато шкідливих комах.

Лелека:

Довгі ноги, довгий ніс,
Прилетів – обід приніс:
Смачних жабеняток
Для своїх маляток.

Вихователь: Більшість лелек селяться біля житла і вважаються священними птахами, які дарують щастя. Лелека в'є своє гніздо на хаті, або великих деревах, що ростуть на подвір'ї чи в саду. З давніх – давен існує повір'я, що лелеки гніздяться лише біля осель добрих людей. Цих птахів інколи називають: бусел, бузько, лесик, чорногуз. Найсмачніша їжа для лелек це жаби, гадюки, вужі.

Ластівка:

Швидко скрізь я літаю,
Безліч мошок поїдаю,
За вікном гніздо будую,
Тільки в вас я не зимую.

Вихователь: Ластівка – перелітна пташка. Ластівка маленька, гарна і велика трудівниця. Вона носить в дзьобику болото і вибудовує своє гніздо біля вікон чи під дахом будинків. Ластівка дуже швидко літає і на льоту ловить різні комашки. Є така прикмета: ластівка літає низько над водою чекай дощу.

Зозуля:

Я, гнізда свого не маю,
Яйця іншим підкидаю,
Та у лісі в холодку
Все кую: «Ку – ку, ку – ку»

Ведуча: Зозуля гнізда не буде, яйця відкладає в інші гнізда. Але вона дуже корисна, бо з'їдає за годину до 100 волохатих гусениць.

Голос Весни: Спасибі вам, діти, допомогли зустріти птахів.

Ведуча: Так ми добре попрацювали тож час вам трохи відпочити.

Фізкультхвилинка:

Діти милі, птахи любі!

Станем дружно всі у круг. *(Всі беруться за руки і ходять по колу).*

Гру весні ми подаруємо

За сонечко ніжне, ласкаве. *(Простягають руки вгору до сонечка).*

За подих вітрів, небес голубінь,

За те, що в своїй хустинці

Принесла нам гостинці.

Раз – два, раз – два – три,

Крилами помахали.

(Імітують рухи крилами).

Раз – два, раз – два – три,

Трішки поскакали. *(Стрибають)*

Взялись дружно тепер крильми.

Ми крильми, ми крильми

Линемо всі ми до роботи, до роботи.

Вихователь: Так птахам час приступати до роботи: ремонтувати свої гніздечка, будувати нові, відкладати яйця, висиджувати малят та ще й очищати природу від шкідників. А, щоб їм було веселіше, складемо про них чистомовки.

Творча гра: «Складемо чистомовку»

Лі – лі – лі – це звичайно... *(журавлі).*

Ки – ки – ки – це сірі... *(шпаки)*

Довгоногі, теж на – ки – ну, звичайно... *(лелеки)*

Ще одна пташка на – ки – працювिति... *(ластівки)*

Гра-пазл: «Яка пташка заховалось?»

Гра: «Продовж прислів'я»

- Де багато пташок, там...*(немає комашок).*

- Де лелека водиться... *(там щастя родиться)*
- Зруйнуй гніздо пташине, не буде в тебе... *(родини)*
- Зозуля стала кувати - ... *(морозу не бувати).*
- Скільки пташок – стільки й... *(нісеньок)*
- Де лелека не літає, ... *(а весну додому повертає)*

Вихователь: Отже, діти, птахи наші друзі і їх потрібно охороняти, скажіть мені, щоб ви зробили, якби побачили:

Пташеня, яке випало з гнізда;

Хлопчика, який руйнує пташине гніздо;

Хлопчика з рогаткою в руках;

Пташку, яка сіла до вас на підвіконня.

- Ми сьогодні також зробимо хорошу справу в природі: повісимо шпаківню у парку в яких зможуть поселитися шпаки.

Заняття № 5. *Тема: «Горобина та птахи» (старший дошкільний вік)*

Програмовий зміст: розширити знання дітей про птахів, їх спосіб харчування взимку; про цілющі властивості плодів горобини; заохочувати малят до самостійних висловлювань та міркувань. Розвивати творчу уяву, пам'ять, мислення, пізнавальний інтерес до навколишнього світу. Виховувати любов до природи, бажання її оберігати, робити добро.

Матеріал: кетяг горобини, оповідання В. Сухомлинського «Пташина комора, ілюстрації горобини в різні пори року.

Попередня робота: спостереження за горобиною в різні пори року. Куштування ягід горобини. Вивчення віршів, прикмет, загадок про горобину в збірці «Первоцвіт».

Хід заняття:

Вихователь: Сьогодні ми зібралися з вами, щоб провести бесіду про дерево яке має надзвичайний дар – робити добро. Що це за дерево відгадайте.

Весною зеленіла,

Влітку загоріла,

Восени наділа,

Червоне намисто. *(Горобина)*

– Що це за червоне намисто? *(показ кетяга горобини).*

– Які ягідки в горобини (*червоні, круглі, гарні*)
– З чим їх можна порівняти (*з намистом, гудзиками*)
– Які вони на смак? (*гіркувата*). Горобину можна зустріти на галявинах, узліссі і є вона навіть у нашому парку. Адже ми не раз ходили до неї в гості. Вона має великі лікарські властивості тому кожна пора року дарує їй красиве вбрання.

Дидактична гра: «Одягни горобину»

- Що дарує весна горобині? (*Білі, духмяні квіточки. Зелені листочки*)

- Що дарує літо горобині? (*Червоне «намисто» - ягоди*)

- В що одягає горобину осінь? (*В червоне і жовтогаряче листя*)

- Що робить зима для горобини? (*Накрила білим снігом і запросила птахів їсти ягоди*)

- Давайте ближче познайомимось з горобиною. Уже рано восени важкі грона круглих оранжево-червоних ягід приваблюють до себе птахів. Особливо люблять ласувати плодами горобини дрозди, снігурі, омелюхи, тетеруки, глухарі, сойки. Тіньовитривала, морозостійка рослина. Плоди горобини округлої форми, червоні, гіркі. І лише підморожені вони цілком їстівні й навіть смачні.

- В народі кажуть «Горобина є окрасою нашої природи». Давайте запитаємо у горобини, чому її так називають.

Горобина: Тому що я наділена чарівною силою. Гілка з яскраво-червоними ягодами здатні захистити людину від усілякого лиха. А ще моє дерево допомагає хворим. Вони із гілочок заварюють лікувальний чай. Із ягід варять варення, компоти, роблять квас, настоянки. Люди вважають, що гілка з яскраво-червоними ягодами здатні захистити їх від усілякого лиха.

Вихователь: Так, горобина має багато властивостей, зокрема передбачати погоду за допомогою прикмет. Які ви знаєте прикмети?

Дидактична гра «Продовж прикмету»

- Пізно цвіте горобина –... (будуть морози взимку).

- Якщо багато ягід горобини –... (то осінь буде дощова).
- Цвітіння горобини –...(ознака стійкого тепла).
- Пізній розквіт горобини –...(буде пізня осінь).
- Урожай горобини –...(буде червона золота осінь).
- Горобина рано достигла –...(чекай суворої зими).

Вихователь: Але взимку на відміну від деяких дерев в горобини багато роботи. Їй потрібно накормити всіх голодних птахів. Взимку важко птахам дістати їжу. А тут у пригоді стають ягідки горобини. На горобинний бенкет злітаються синиці, дрозди, снігурі та інші зимуючі птахи. Тому горобину ще називають пташиним деревом. У лісі поїдають плоди не лише птахи, а й звірі: білки, кабани, куниці.

Читання оповідання В.Сухомлинського «Пташина комора».

Ранньої осені у степу не вщухав пташиний щебет. Пташки зліталися на вижате поле, дзьобали зерно. На узліссі стояла Горобина. На ній доспіли червоні грона. Стоїть вона та й дивується, чого до неї пташки не летять. Летів Дрізд, Горобина й потає:

– Дрозде, чого ти не хочеш покуштувати ягід моїх?

– Зачекай, Горобинко, ягоди твої пригодяться у найскрутнішу годину. На твоїх гілках пташина комора. Випав сніг. Білим килимом покрив поля. Позамітав траву. Удень і вночі співає свою журливу пісню холодний вітер. Раненько прокинулась Горобина від пташиного щебету. Бачить – прилетіли до неї дрозди і дятли. – Ось тепер і пташина комора нам знадобилась, – защебетав Дрізд.

– Пригощай нас, Горобинко, ягодами своїми. *(запитання по тексту)*

- Чому дивувалася Горобина?
- Яка розмова відбулась між Горобиною і Дятлом?
- Чому Дрізд назвав Горобину пташиною коморою?
- Хто любить ласувати її ягодами? *(Відповіді дітей)*

Про горобину складено чимало пісень. Народ полюбив горобину з глибокої давнини. Люди здавна саджали її біля своїх осель.

На далекій півночі горобина досить довго була єдиним плодовим деревом. Її оберігали, ягоди заготовляли про запас, тому що вони містять дуже багато вітамінів.

Дидактична гра: «Горобинки-говоринки»

(Кетяг горобини передається з рук у руки по колу, і діти називають лагідні слова, говорять про користь горобини).

Заняття № 6. Тема: «В гості до павучка» (середній дошкільний вік)

Програмовий зміст: створити умови для розвитку логічного мислення. Вчити знаходити предмет серед запропонованих, користуючись значками властивостей, розрізняти і впорядковувати предмети за величиною, аргументувати й доводити свою думку. Закріпити знання цифр в межах 5. Формувати вміння якісно виконувати завдання. Розвивати уяву, мислення, сенсорні здібності (сприйняття форми, кольору, розміру). Виховувати допитливість, організованість, дисциплінованість.

Матеріал: кольорові кружечки, картки з цифрами від 1 до 5, різнокольорові стрічки, малюнки до загадок, по 7 кольорових смужок однакової ширини, які відрізняються за довжиною на 1 см (від 3 до 10 см), на кожну дитину, набір іграшкових комах, макет павутиння.

Хід заняття:

Організація дітей.

Вихователь. Діти, відгадайте загадку

В нього восьмеро очей,

Ніжки від самих плечей.

З павутини робить сітку:

Восени, зимою, влітку...

Вихователь. Діти, хто це до нас завітав у гості? Так, це павучок. Що він тут наплів? Хто попав у полон до павучка? Так, це муха, метелик, коник-стрибунець, жучок. Діти, як одним словом їх назвати? Правильно, діти, це комахи. Чи не

хотіли б ви, діти, їх визволити? Що для цього потрібно зробити? Це буде зробити нам не просто. Для того, щоб визволити комах нам потрібно виконати цікаві завдання, які підготував павучок.

Слухайте уважно перше завдання. Потрібно, діти, відгадати загадку.

Хтось у лузі біля річки
Загубив барвисті стрічки.
Дощик вгледів, підібрав,
Небеса підперезав. (Веселка)

Вихователь. Так, діти, це – веселка. А скільки кольорів має веселка? Давайте їх пригадаємо. У кожного з вас на столі лежать різнокольорові кружечки. Викладіть їх так, як розміщені кольори у веселки. Який перший колір? Який останній? Який колір знаходиться між зеленим і синім? На якому місці знаходиться жовтий колір, оранжевий, фіолетовий? Який колір веселки найбільше подобається вам і чому? Які кольори веселки найчастіше зустрічаються восени, а влітку, на весні?

Вихователь. А зараз ми з вами пограємося з кольоровими стрічками. У кожного з вас є картки з цифрами від 1 до 5. Уважно слухайте завдання:

а) покладіть блакитну ниточку до цифри, яка вказує на кількість сонечок на небі (1);

б) покладіть жовту ниточку до цифри, яка вказує на кількість їжачків на моєму малюнку (2);

в) покладіть зелену ниточку до цифри, яка вказує на кількість коліс в автомобілі (4);

г) покладіть коричневу ниточку до цифри, яка позначає число менше на один від числа 4 (3);

д) покладіть червону ниточку до цифри, яка позначає число більше за число 4 на один (5);

е) покладіть фіолетову ниточку до цифри, яка вказує кількість яблук на малюнку (6).

Вихователь. Ось і отримали ми такий чудовий орнамент. А на що він схожий? (*На веселку, на небо і землю.*)

Вихователь. Молодці, діти! Ось ми і виконали перше завдання павучка, і визволили з вами першу комаху – метелика. А щоб врятувати другу комаху, павучок приготував загадки, в яких ми будемо відгадувати предмети за формою, кольором і властивостями.

На дошці виставляються картинки, на яких відображено властивості предмета, який треба відгадати. Внизу – малюнки-відгадки).

Вихователь. Діти, уважно розгляньте зображення на малюнку і скажіть, який предмет вони вам нагадують і знайдіть його серед малюнків-відгадок.

Перша загадка – трикутник, круг зеленого кольору, їжак (ялинка).

Друга загадка – круг, квадрат оранжевого кольору, вогонь (сонце).

Третя загадка – круг, фарби різнокольорові, жаба (м'яч).

Четверта – конус, прямокутник білого кольору, сніжинка, торт (морозиво).

Вихователь. Ось ми і визволили з вами ще одну комаху – муху.

Фізкультхвилинка:

Вже стомилися ми трішки,

Вийдем разом на доріжку.

Наші ручки: раз, два, три.

Наші ніжки: раз, два, три.

Ось голівонька стомилась:

Вліво – вправо нахилилась.

Будем пальчики стискати,

Будем знову працювати.

Вихователь. Послухайте казку, яку розповів мені павучок.

Вихователь розповідає казку.

В одному лісі жили-були звірята. Усі вони були різні: і маленькі, і великі. Одного разу лев, цар звірів, вирішив зібрати усіх мешканців лісу і визначити, хто з них якої висоти: хто найвищий, а хто найнижчий. Зібралися звірі біля

лева і почали шикуватися в ряд від нижчого до вищого. Штовхалися, сопіли, а вишикуватися так і не змогли.

Вихователь. Ну, що, допоможемо звірятам? Добре. Тільки у вас у кожного замість звірів лежать кольорові смужки різної довжини. Вам треба їх викласти від нижчої до вищої.

Вихователь. У мене на столі зібралися іграшкові звірі і треба їх теж пошикувати (*викликається одна дитина і виконує це завдання*).

Вихователь. Ось ми і визволили ще одну комаху – коника-стрибунця. Ой, діти, а що це за гостя до нас завітала? Так, це Мишка! А що полюбляють їсти мишки? Тільки наша мишка розгубилася і не може знайти доріжку до сиру, давайте їй допоможемо.

Кожна дитина отримує схему-лабіринт, де зображено доріжки. Одна з них веде до сиру. Потрібно знайти вірну доріжку.

Вихователь. Ось і визволили ми з вами останню комаху – жучка, бо вірно знайшли доріжку до сиру. Малята, чий завдання ви сьогодні виконували? Яке завдання вам найбільше сподобалося? Яке було важко виконувати? Кого ви сьогодні визволили? Як ви гадаєте, ми з вами зробили добру справу? Що вам допомагало правильно виконувати завдання? Ви сьогодні не лінилися, а старанно всі трудилися. За роботу по заслугі щиро дякую вам друзі!

Заняття № 7. Тема: «Мандруємо осіннім лісом» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: формувати у дітей поняття про ліс та його мешканців. Розширити уявлення дітей про життя диких тварин та їх підготовку до зими, вміти впізнавати дерева за їх плодами та листям. Закріпити знання правил поведінки в природі. Розвивати спостережливість, кмітливість. Вчити самостійно обирати сюжет для поробок, доводити розпочату справу до кінця, одержувати задоволення від виконаної роботи. Виховувати почуття колективізму, шанобливе та бережливе ставлення до всього живого, бажання допомогати природі, любити її.

Матеріал: магнітофонний запис «Шум лісу», лялька Лісовичок, м'які іграшки: білочка, їжачок, зайчик. Овочі (морква, капуста), природний матеріал (крилатки, жолуді, шишки, шкарлупа від волоських горіхів). Атрибути: дерева, пеньки, рослини, сухе листя.

Попередня робота: розгляд ілюстрацій: ліс, дикі звірі. Читання віршів, оповідань із збірки «Первоцвіт», дидактична гра: «Запитання – відповіді».

Хід заняття:

Вихователь: Діти, запрошую вас на незвичну прогулянку до осіннього лісу. Сьогодні невиходячи із групи ми з вами помандруємо чарівними стежками, та може побачимо щось цікаве.

(Діти проходять на «лісову галявину» через смугу перешок (місточок, купка листя, «струмок». Біля пенька зустрічають ляльку-Лісовичка).

Діти: Доброго ранку, дідусю!

Лісовичок: Добрий день! Малята, я дуже радий вас бачити. Ви мене впізнали? Так, я – Лісовичок. Я господар цього лісу. А ви хто, та звідки завітали сюди?

Діти: Ми із старшої групи «Віночок», а садочок наш називається «Сонечко». Ми любимо подорожувати, та відкривати різні дива.

Лісовичок: О, то ми подружимося. Я познайомлю вас із своїм лісом. А чи знаєте ви, що відбувається в лісі, коли настає осінь.

Діти: Так, листя на деревах жовтіє, птахи відлітають, а звірі роблять запас на зиму.

Лісовичок: Перш ніж рушити до лісу давайте пригадаємо, як треба поводити себе у лісі.

- Не шуміти!
- Не бігати!
- Не ламати гілочок!
- Не рвати квіточок!
- Не робити написів на деревах!
- Не смітити!

– А зараз час у подорож, рушаймо.

Вихователь: Ой, малята, хто це плаче? Швидше, швидше!
(*Звертає увагу на зайчика*)

– Діти, хто це? Зайчику, чого ти плачеш?

Зайчик: Прийшла осінь, на полях зібрали врожай, та й мені стало важко шукати собі їжу.

Вихователь: А, що любить їсти зайчик? (*Моркву, капусту*).
Який має вигляд зайчик, давайте його опишемо. (*Діти описують тварину*). А зараз пригостимо його овочами.

(*Діти пригощають зайчика морквою і капустою*).

Лісовичок: Діти, ви молодці, що взяли із собою гостинці для зайчика. Та ліс великий і ми підемо далі, а тобі, Зайчику до побачення. (*Діти рухаються далі*). Малята, ви знаєте, що треба оберігати природу, допомогати тваринам, пташкам у лісі. То ж давайте пригадаємо прислів'я про ліс:

- Ліс – багатство і краса.
- Ворог природи той, хто ліс не береже.
- Багато лісу, не губи, мало лісу – бережи, нема лісу – посади.

– Молодці. (*В цей час хтось починає кидати на дітей шишки*).

– Хто це тут пустує, відгадайте?

Хто по дереву стрибає,
Хто пухнасту шубу має.
Рве горішки на гіллі ттт
Та ховає у діплі. (*Білка*)

Білка: Добрий день малята! Ви завітали до мене в гості, я дуже рада. *Вихователь:* Діти, розкажіть мені про білочку, який вона має вигляд? (*Діти описують тварину*)

Лісовичок: Білочко, ти вже приготувалась до зими?

Білочка: Ще не зовсім. Мало зібрала горіхів та грибочків.

Вихователь: А ми допоможемо: хлопчики зберуть горішки, а дівчатка – грибочки. (*Діти збирають гриби і горіхи кошики*).

Білочка: Дякую вам, малята, за допомогу тепер мені буде чим житися взимку (*Діти рухаються далі*).

Лісовичок: Ой, як гарно йти по лісі. Он берези, поряд могутні дуби, клен з гарними листочками, а там далі – ялинка. Дерев багато – їм тісно, а всім хочеться бути ближче до сонечка, ось вони і тягнуться вгору, хто кого пережине.

Фізкультхвилинка:

Ми берізки і дубці *(руки в боки)*

В нас тоненькі стовбурці,

Ми в стрункі стаєм рядки,*(руки перед собою)*

Виправляєм гілочки.

Ледь зіп'явшись з корінців

Дістаємо промінців *(руки вгору, підняті на носочках)*

Хилять свіжі вітерці

Вліво – вправо стовбурці *(нахили тулуба)*

Ще й верхівки кожен ряд

Нахиляє вперед – назад *(вправи для шиї)*

Лісовичок: Вітерець так сильно хитав гілочками дерев, що вони розгубили свої плоди. Давайте допоможемо зібрати.

Дидактична гра: «Упізнай дерево»

(Діти на картках з'єднують маркером зображення дерева із плодами)

Вихователь: За те, що ми допомогли деревам знайти їх плоди, вони нам подарували різнокольорові листочки.

Лісовичок: Ой! Ой! Хто це? Хто мене вколов?

Діти: Це їжачок, адже він колючий.

Лісовичок: *(звертає увагу на їжачка)* Так, це їжачок, але подивіться він майже не рухається...

– Чому? *(він готується до зими)*

– Що їжачок робить взимку *(спить)*. Давайте його прикриємо його листям. Щоб йому, було тепло спати взимку. І щоб не заважати, тихенько підемо, так щоб він не прокинувся. *(діти відходять крадькома від купи з листя де лежить їжачок)*.

Лісовичок: Малята, чи сподобалось вам в мене у лісі?

– З ким ви зустрічались? *(відповіді дітей)*

– Молодці, діти ви знаєте як любити і берегти природу, допомогати всім хто потребує допомоги. Ви

справжні друзі природи. А лісові друзі приготували вам подарунки.

(Лісовичок дарує кошик з природнім матеріалом. Просить повторити за ним примовки)

- По лісу ходи – під ноги дивись.
- Ліс і вода – брат і сестра.
- Зрубав дерево – посади два.
- Природу люби і оберігай.

На столах приготовлений природній матеріал (*крилатки, жолуді, шишки, каштани, шкарлупа від горіха, листочки*).

Під спокійну музику діти виготовляють поробки (*квітку, пташку, жучка – сонечка, метелика, їжачка*)

Заняття № 8. Тема: «Друзі для ялинки» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: продовжувати знайомити дітей з природою рідного краю. Дати поняття про особливості та ознаки дерева-ялинки; уточнити уявлення малят про складові частини дерева. Сприяти формуванню основ екологічно доцільної поведінки. Розвивати спостережливість та допитливість. Виховувати любов та дбайливе ставлення до ялинки.

Попередня робота: спостереження за ялинкою в різні пори року, розучування віршів, хороводів, читання оповідань екологічного спрямування.

Хід заняття:

Вихователь: Діти, послухайте загадку:

Влітку і взимку вбрання одне,
Та кличуть дітки завжди мене,
Щоб я на свято до них прийшла
Іграшок багато їм принесла. (*Ялинка*)
(*залітає сорока*)

Сорока: Скре – ке – ке ! Скре – ке – ке !

Ой лишенько яке!

Вихователь: Що трапилось? Що за лишенько?

Сорока:

Скре – ке – ке ! Скре – ке – ке !

Чи ви чули про таке?
Був зелений, хвойний ліс,
А тепер кудись подівсь!

Залишилися лиш пеньки - от такі.

Вихователь: Звідки ж узялися пеньки? *(люди вирубали дерева).* Які дерева вирубують напередодні Нового року *(ялинки)*. Тож давайте підемо й подивимось на шкоду, що зробила людська рука. Веди нас сороко.

(Діти йдуть на килимок де розташовані пеньки і стоїть одно ялинка).

- Дивіться, діти так насправді хтось вирубав усі ялинки, тільки залишилась одна маленька ялиночка до неї. Дітки давайте привітаємось із маленьким деревцем *(Діти вітаються)*. Ялиночка чомусь не відповідає. Я легенько доторкнуся до гілочки і запитаю, що сталося? *(нахиляється, ніби слухає).*

- Ялинка каже, що їй дуже холодно, сумно і самотньо. Діти, як ви гадаєте, чому ялинці холодно? *(Відповіді дітей.)*

-А чому сумно?

- Правильно, тому що в ялинки зараз немає друзів. Скажіть, будь ласка, а хто розважав ялинку влітку? *(Відповіді дітей).*

Вихователь: Що ж нам тепер робити? Чим допомогти ялинці? Підкажіть.

(Відповіді-роздуми дітей)

- Молодці, малята! Ми станемо для ялинки друзями і запросимо лісових мешканців у гості. Скажіть, яких звірят ми можемо покликати вже зараз? *(Відповіді дітей.)*

- Так, ми можемо запросити зайчика, якщо згадаємо, яким він узимку став і де зараз бігає. *(Відповіді дітей).*

- Правильно, зайчик поміняв шубку із сірої на білу та бігає зараз по полях у пошуках їжі. Молодці! А от і зайчик!

Вихователь: Скажіть, а їжачка ми можемо запросити?

(Відповіді дітей)

Вихователь підсумовує відповіді дітей і нагадує, що їжачок взимку спить у своїй нірці-схованці.

Вихователь: А хто стрибає з гілки на гілку, звабливо помахуючи хвостиком?

– Правильно, білка завбачливо нашу сила грибочків, назбирала шишок, вимостила у гнізді затишне гніздечко. Тож запросимо і її до нас.

(вихователь дістає білочку-іграшку і садить її під ялинку).

– Ну от, ялинко, тепер у тебе є друзі і тобі вже не буде так самотньо.

– Тож потішимося всі разом дружною грою.

Гра «Відгадай. Хто це?»

Діти показують відповідні рухи:

В кого гілки зелененькі?

(Руки вгору, погойдування).

В кого шубка є руденька?

(Долоньки на голівці, стрибки).

В кого довгі вуха, куций хвіст?

(руки, як лапки у зайчика, стрибки навколо себе).

Хто у лісі добрий гість?

(діти крокують на місці).

Вихователь: Діти подивіться, як ялинка погойдує своїми вітами! Їй сподобалася наша гра. А щоб вона ніколи більше не сумувала, подаруємо їй приємні слова, розкажемо, яка вона *(красива, зелена, чарівна).*

Вихователь: Ялинці вже не сумно, бо вона почула гарні слова, їй не самотньо, бо є друзі. Але тремтить від холоду. Діти, хто знає, як можна ялинку зігріти взимку?

(Відповіді дітей).

– Так, ялинки взимку зігрівав сніг, який теплою ковдрою обгортає її гілочки.

– Діти, а чому ялинку не може зігріти сонечко?

(Відповіді дітей).

Вихователь: Але снігу в лісі ще немає. Он там, високо в небі, пропливає велика хмара. Саме з неї падає на неї сніг. Але десь протікав вітерець, який може потрусити хмару. І якщо ми з вами малята утворимо сильний вітер своїм подихом, то зможемо струсити сніг на землю.

Вправа «Вітер» для розвитку дихання». Діти набирають у легені повітря і видихаючи зі свистом «ш-ш-ш» імітують шум вітру. На руки вихователью опускається витинанка.

Сніжинка: А от і я – перша сніжинка зими! Хто з вас, дітки, знає як я народилася?

(Відповіді дітей)

–Так, правильно. Я утворилася з крапельки води, яка замерзла від сильного морозу. А коли летіла до землі, то моє вбрання перетворилось на чудернацький візерунок.

(Відповіді дітей).

Вихователь: Люба сніжинко, допоможи нам, будь ласка, зігріти нашу ялинку.

Сніжинка: Я не можу сама цього сама робити, тому що, дуже маленька. А от коли прилетять мої сестрички-сніжинки, тоді м'яким килимом ми вкриваємо кожную билинку, кожне деревце і кущик, що ніщо не замерзло.

Вихователь: Але ми не можемо чекати. Ялинка замерзає, я прошу вас, дітки, допомогти їй. Зробимо витинанки сніжинок і вкутаємо нашу ялинку.

(Діти виготовляють витинанки.)

Вихователь: А тепер розвішаємо свої сніжинки на гілки ялинки.

Діти: Ялинка перестала тремтіти. Вона зігрілась і хоче спати.

Тож давайте тихенько підемо із лісу, щоб не розбудити ялинку.

Заняття № 9.Тема:«Цікавинки про воду» (молодший дошкільний вік)

Програмовий зміст: вчити висувати елементарні гіпотези, робити нескладні припущення, висновки, обґрунтовувати хід своїх думок, ставити запитання. Закріпити знання про знайомі властивості води (чиста, брудна, холодна, тепла, гаряча); дослідити нові (рідка, тече, ллється, розливається). Збагачувати активний словник: іменники (вода, сито, паперова коробочка, відеречко, тарілка, чашка, склянка, каструля, кошик, трубочка); прикметники (рідка, холодна,

тепла, гаряча, чиста, брудна, мокра); дієслова (тече, ллється, розливається, розтікається, капає, витікає, набирати, наливати). Спонукає допомогати іншим, діяти злагоджено. Розвивати здатність помічати у природному оточенні нове, невідоме, проявляти підвищений інтерес.

Матеріал: лялька, таз із водою, рушники на кожну дитину, предмети на кожну дитину (чашка, тарілка, склянка, каструля, відеречко, ситечко, паперова коробочка, трубочка, кошик).

Попередня робота: під час попередньої дослідницької діяльності, спостережень, режимних моментів дати уявлення про те, що вода може бути чиста, брудна, холодна, тепла, гаряча, мокра; її можна пити, вмиватися, купатися, прати білизну, готувати їжу, поливати кімнатні рослини; вона є в річці, в морі, в крані, в калюжі.

Хід заняття:

Сьогодні до нас у гості завітала лялька Марійка. Вона вітається з вами.

Справа в тім, що Марійка ще маленька, вона не ходить в дитячий садок і мало що знає. Якось вона йшла з мамою вулицею і побачила калюжу. «Що це?» - запитала вона маму. «Калюжа» - відповіла мама. «А що таке калюжа?» - здивувалася Марійка.

Діти, а може ви розповісте ляльці, що таке калюжа?

А де вона взялась на вулиці?

Ну раз наша Марійка нічого не знає про воду, то ми розповімо їй про цю дуже важливу річ?

Сідай, Марійко, ось тут та слухай наших малят. Вони у нас розумні і все залюбки розкажуть. Ви, як і Марійка, напевне всі бачили калюжу, а хто пам'ятає, яка в калюжі вода?

Чи можна пити таку воду?

Яку воду можна пити?

Де ми можемо взяти чисту воду?

Яка вода буває в крані?

Чи можна купатися в холодній воді? Чому?

Чи можна торкатися дуже гарячої води? Чому?

А в якій воді купаються?

Подивіться, яка задоволена сидить наша лялька. Вона дізналася стільки цікавого.

Дослід 1.

А тепер Марійка захотіла взяти водичку в руки. Як ви гадаєте, вона зможе це зробити? (*Висування гіпотез дітьми*)

Чому?

Давайте перевіримо. Підійдіть, будь ласка до миски і візьміть в руку трохи води. Ви змогли це зробити? Чому? Чи довго змогли втримати воду в руці?

Яка стала ручка? Що ще може намочити вода?

То змогли ви взяти воду в руку? Чому? То чи зможе лялька втримати воду у руці?

Отже, ми з вами виявили, що воду не можна втримати в руці, бо вона рідка і витікає.

Дослід 2.

Марійка засмутилась, бо не змогла втримати водичку в руці і тепер вона вирішила поставити її на стіл. Чи зможе вона це зробити? (*Висування гіпотез дітьми*).

Давайте перевіримо. Женя, зачерпни долоньками водички і постав її на стіл. Подивіться, чи стоїть вода на столі? Що трапилось? Що робить вода? Чому вона розтікається, капає зі столу?

Що ми з вами виявили?

Отже, воду на стіл поставити не можна, бо вона рідка, тече, розтікається. Хто вірно здогадався? А хто помилився і думав, що воду можна поставити на стіл? Ви знаєте я також думаю, це можна зробити. Але як саме?

Дослід 3.

Ось Марійка принесла мені різні предмети. Назвіть їх. Як ви думаєте, чи в усі ці предмети можна набрати води і поставити її на стіл? В які не можна? (*Висування дітьми гіпотез*)

Візьміть всі по одному предмету і спробуйте набрати в них води, побачимо, що вийде.

Чи всі ви зможете поставити воду на стіл? Хто не зможе? Чому?

Чому ви не змогли використати сито, кошик, трубочку, паперову коробку? Що трапилось з водою, коли ви набрали її в ці предмети?

Отже, ми визначили, що на столі вода може стояти в тих предметах, в яких немає дірочок. З інших вона витікає, тому що рідка.

Ви сьогодні допомогли Марійці дізнатися стільки цікавого. А тепер вона хоче швидше потрапити до дому і розповісти все мамі, але боїться, що не все запам'ятала? Давайте запитємо її, щось про воду (діти ставлять запитання, педагог допомагає).

Пригадаймо Марійці головне. То чи можна взяти воду в руки?

Чи можна поставити її на стіл?

Чи всі предмети підходять, щоб набирати та зберігати воду?

А зараз Марійці час іти. Вона хоче вам усім подякувати і запитує, чи можна їй приходити ще, коли вона щось не буде знати?

До побачення, Марійко, до нових зустрічей.

Заняття № 10. Тема: «Кімнатні рослини та їх розмноження» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: закріпити знання назв відомих вазонів (фікус, пальма, монстера, сансів'єра, бегонія, хлорофітум, фіалка, традесканція), особливості будови та способи розмноження рослин з насіння та поділу кореня. Познайомити з розмноженням з листка, пагона, вусика, залучивши дітей до практичної дослідницької діяльності. Спонукаючи виділяти в природному оточенні нове, гарне, дивне, охоче спостерігати за ним. Розвивати здатність помічати зміни у розвитку та рості кімнатних рослин з настанням весни, встановлювати зв'язок між неживими та живими об'єктами природи.

Матеріал: вазон хлорофітум, картки на кожну дитину, де зображено різні способи розмноження рослин; кубики Зайцева; ґрунт, горщики та приладдя для посадки кімнатних рослин на три групи дітей.

Попередня робота: посадка пальми з фінікової кісточки та монстери з повітряного кореня в середній групі, заздалегідь разом з дітьми поспостерігати чи загине листок з бегонії та пагін традесканції, якщо їх поставити у воду, що відбудеться далі.

Хід заняття:

Вихователь пропонує дітям відгадати, що сховано у великій коробці. Вправа «Так - Ні». Діти задають навідні запитання, а дорослий відповідає «так» чи «ні». Наприклад, можливі запитання дітей:

Це живе (*неживе*)?

Це рослина (*тварина*)?

Вона росте на городі (*в лісі, в квітнику, в кімнаті і т.п.*)?

То це кімнатна рослина?

Ми її знаємо?

У неї листя видовжене, зелене? (*форма, величина, колір*)?

У неї є вуса?

Це хлорофітум?

Вихователь дає стверджувальну відповідь і показує вазон, запитує «Чому хлорофітум весною благає про допомогу?» Пропонує з'ясувати разом і допомогти рослині.

Вправа «Що потрібно рослині для росту?» (інтерактивна методика, метод «Мозковий штурм»)

Кімнатні рослини ростуть...? (*в кімнатах, верандах, влітку на затишних балконах, квітниках*).

Для гарного росту рослині потрібні...? (*грунт, вода, світло, тепло*).

Кімнатній рослині шкодить...? (*сухість та щільність або надмірна вологість ґрунту, прямі сонячні промені, особливо ті, що потрапляють через скло*).

Вихователь схвалює правильні відповіді дітей і пропонує дослідити рослину, чи все з нею гаразд. Діти оглянувши вазон роблять висновок, що все добре: ґрунт вологий, розпушений, листочки яскраві без пилу, вусики (2-3) красиві як пальочки. Якщо діти помітили маленькі корінці у вусиків,

вихователь схвалює їх, якщо ні пропонує ретельно оглянути їх. Запитує:

Якщо вусики пустили коріння, про що вони нас просять?

Так, велика рослина виростила своїх дітей, щоб ми їх посадили і мали молодий красивий вазон, а доросла вже не матиме сил для росту. Тому хлорофітум розсаджують кожного року.

А чи всі рослини мають вусика, чи всі вони пересаджуються щороку?

Пригадайте з чого виросла наша фінікова пальма? Чи можна її часто пересаджувати? (*рослина загине, якщо пошкодити коріння*)

А як ми розсаджували монстеру? Чи прийнявся повітряний корінь?

Ми попередньо поставили у воду для дослідження листочок з бегонії та пагін традесканції. Вони загинули?

Що з ними сталося?

Вихователь пропонує пригадати назви всіх кімнатних рослин у вправі «Відгадай за описом». Педагог описує рослину, діти відгадують і викладають з кубиків Зайцева. Назви рослин прочитують по черзі і пригадують цікаві особливості розмноження даної рослини на допомогу приходять картки «Розмноження рослин».

Вихователь підсумовує і пропонує посадити рослини, ділить дітей на підгрупи назначає командирів, що контролюватимуть посадку.

Командири попередньо розповідають про послідовність посадки рослини, дорослий уточнює. Потім діти з кожної групи домовляється хто, що робитиме, пригадуються правила роботи в групі, вихователь додає правило «Посадку здійснювати охайно, вкінці прибрати робоче місце». За сигналом педагога діти розпочинають роботу, дорослий слідкує за обережним поводженням з рослинами, доцільною глибиною посадки, кількістю поливу.

По закінченню роботи вихователь запитує:

Вам сподобалося садити вазони?

З яких частин рослини можна її розмножувати?

Яка група справилася найшвидше?

А яка робила це найохайніше?

Чи можемо ми зараз визначити переможця?

А якщо рослина не приживеться, загине, бо не буде подальшого догляду за нею?

Отже, переможці будуть визнані тоді, коли рослини приживуться і гарно ростимуть, милуватимуть нас своєю красою.

КОНСПЕКТИ ПРОГУЛЯНОК

Прогулянка № 1. Тема: «Осінні листочки» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: закріплювати знання дітей про сезонні зміни у природі, осінні зміни у стані дерев. Продовжувати вчити розпізнавати дерева (березу, клен, каштан, горобину) за їх листочками. Поповнювати словниковий запас дітей, розвивати зв'язне мовлення, мовне дихання. Викликати бажання допомагати дорослим у трудових діях по впорядкуванню ділянок дошкільного закладу. Заохочувати рухову активність дітей, сприяти розвитку спритності та вправності в рухливих іграх. Сприяти розвитку дрібної моторики рук. Розвивати спостережливість, фантазію, творчі здібності. Учити помічати красу осінньої природи і милуватися нею. Виховувати любов і дбайливе ставлення до природи.

Матеріал: осінні листочки,

Хід прогулянки:

Вихователь: Діти, ви не чули, мені здалося, що хтось до нас у віконечко постукав? Давайте подивимось.

(Знаходять на підвіконнику осінній листочок).

Вихователь: Як він міг до нас сюди потрапити? Що йому від нас потрібно? *(Відповіді дітей).*

Вихователь: А мені здається, що він нас запрошує на прогулянку, щоб ми погрались з нашим листочком і його друзями.

На прогулянці:

Спостереження за осінніми деревами.

Загадка: «Невидимка ходить в гаї, всі дерева роздягає».

Вихователь: Що це за невидимка, що роздягає дерева?

– Як це зрозуміти?

– Якого кольору листя на деревах? Чому воно опадає?

Розповідь вихователя: Із настанням осені стає холодно. Сонечко вже не так обігріває землю. Дерево своїм корінням вже не може вбирати з ґрунту поживні речовини і воду, не може достатньою мірою напоїти листочки. Тому вони поступово змінюють свій колір і відмирають. Дерево неначе засинає, але воно живе.

Хвилинка милування деревами в осінньому вбранні.

Стоять осінні клени

У барвах золотих,

Дивляться на мене,

А я дивлюсь на них.

Ось листячко упало...

Нагнувся я до листка.

Він жовтий і трипалій,

Мов лапка в гусака.

Вихователь: Про що розповідається у вірші? Як змінилися клени з приходом осені? Якого кольору кленові листочки? Що нагадують нам вони?

Дидактична гра: «Сім листочків назбирай, їх рахуй і називай».

Вихователь пропонує кожній дитині зібрати букетик з 7 опалих листочків (однакових або різних), порахувати їх і визначити, з якого дерева вони впали.

Дидактична гра «Потяг». Діти – пасажери потяга, зупинки – назви дерев. Замість квіткових використовується опале листя. Кондуктор оголошує зупинку, наприклад «Клен». На цій зупинці виходять діти, які тримають в руках кленові листочки. Кондуктор перевіряє квіттки.

Рухливі ігри осінніх листочків:

«Подаруємо дереву осіннє вбрання».

Мета: Вправлятися в бігові, лазінні по гімнастичній стінці.

До гімнастичної стінки на рівні 4 шабля прикріплені два макети дерев. Діти шикуються в дві колонки. В руках у кожного листочок. Завдання: пробігти до стінки,вилізти на 3 шаблі, прикріпити листочок, злізти і повернутись в кінець колонки. Чия колонка раніше прикрасить своє деревце листочками – та і перемогла.

«Найспритніший листочок».

Мета: Біг по колу, швидка реакція на сигнал.

Листочки розкладені по колу. Біля кожного листочка дитина. Діти біжать по колу. За сигналом бубна діти зупиняються і піднімають листочки вгору. Кому листочка не вистачило – виходить з гри.

«Бережи листочок»

Мета: розвиток спритності, присідання, виховання спостережливості.

Листочки розкладені по колу. Біля кожного листочка дитина. Ведучий в середині кола намагається забрати якнайбільше листочків. Діти присідають, захищаючи свій листочок руками. Коли ведучому вдається взяти листочок у двох – трьох дітей, призначається новий ведучий і гра повторюється.

Психогімнастика «Я листочок».

Вихователь: Діти, уявіть, що ви перетворились на осінні листочки. А я вам розповім казочку. Весною народились на дереві малесенькі листочки. Дерево мама їх годувала, поїла, гойдала на своїх гілочках. Листочки підростали, сонечко їх обігрівало, дощик вмивав, вітерець колисав. Добре було листочкам. Вони шелестіли і розмовляли між собою ш-ш-ш. Але ось настала осінь. Налетів вітерець і листочки відірвались від дерева мами та й закружляли у повітрі. Вони кружляли і тихо падали на землю. На землі вони лежали, налітав вітерець і знову підіймав листочки вгору. Листочки розлітались далеко – далеко від дерева мами і з ними відбувались різні пригоди. Яка пригода сталася з твоїм листочком? А з твоїм?

Складання казок дітьми «Пригоди осінніх листочків».

Вихователь: Листочки дуже гарні, але коли їх опадає дуже багато, то наша ділянка стає брудною. Що слід робити з осіннім листям, щоб наше подвір'ячко лишилось чистим і доглянутим?

Діти: Спалити.

Вихователь: А чи можна спалювати осінні листя? Чому ні? (*Хвилинка безпеки*). Коли листячко горітиме, воно забруднюватиме повітря. Тому давайте листячко зберемо, вкриємо ним землю під кущиками, вкриємо квіти, щоб не померзли. Листячко за зиму перегниє і це буде добривом для рослин.

Осінь двориком ходила
Листячко з дерев трусила.
Діти мітли узяли,
Підмітати почали.
Я мету осінні листя,
Щоб було подвір'я чистим.
Щоб у наших у діток,
Був охайним дитсадок!

Праця: Діти змітають листя до купи, виносять носилками під кущі, дерева, в квітник.

Пошуково-дослідницька діяльність: «Чи потоне осінній листочок».

Вправи на розвиток дихання: «Пливи, мій листочку», «Чий листочок далі полетить?».

Чистомовка:

Ад – ад – ад – на дворі листопад.
Ять – ять – ять – то листочки шелестять.
Ра – ра – ра – золота прийшла пора.
Ми – ми – ми – різнобарвні килими.
Щі – щі – щі – золоті ідуть дощі.

Образотворча діяльність: Обведення осінніх листочків паличками по землі, крейдою на асфальті, виготовлення осінніх віночків, викладання з листя зв'язат, рибок, грибочків.

Прогулянка № 2. Тема: «Диво-горіх» (старший дошкільний вік)

Програмове завдання: дати дітям знання про те, що горіх є окрасою і охоронцем саду, щедрим годувальником і справжнім цілителем; розширювати світогляд дітей, розвивати допитливість, цікавість, креативність під час виконання роботи з ручної праці. Формувати вміння відчувати задоволення від власної творчості. Виховувати любов до природи рідного краю, бажання піклуватися про неї та оберігати її.

Матеріал: аркуш паперу, відерця, плоди горіха, лялька-Лісовичок.

Попередня робота: спостереження за деревом в різні пори року, бесіди, виконання гербарію із листя та поробок із шкарлупи горіха, частування дітей горішками, вивчення загадок, віршів, оповідань.

Хід прогулянки:

Вихователь: Сьогодні ідучи в дитячий садок я знайшла в парку під кленом плід. Але це зовсім не кленове насіння, а чие ви відгадаєте:

Росло, росло і виростало,
Із кожуха вилізло,
По руках покотилося
На зубах опинилося. (*Горіх*)

– Так це горіх. Тож давайте підемо нашою екологічною стежиною і відшукаємо це дерево.

– На яку ми ділянку завітали? (*фруктовий сад*).

– А ось і горіх – найбільше садове дерево. Він може виростати величезних розмірів – 30-35 м. заввишки і 1,5 м. завшоршки. З давніх давен чути в народі – здоровий як горіх, так кажуть про того хто має високий ріст та дуже здоров'я. Давайте підійдемо до горіха поближче і роздивимось його.

– Який стовбур у горіха?

– Яке листя?

– Які плоди? (*Відповіді дітей*).

– Стовбур у горіха рівний і гладенький на дотик, кора сіра. Листя велике, складається із кількох листків. Крона дерева дуже розлога. Коріння дуже велике і кріпке адже йому приходить тримати дерево – велетня. Але хоч горіх і

велетень та на відміну від інших дерев дуже боїться морозу, тільки вдарять перші заморозки він скидає своє листя. Ніби хоче приховати від холодів свої горішки, що вже давно повипадали із зеленої «сорочечки» на землю.

– Багато років грецький горіх грецький горіх дуже популярний в багатьох країнах. Його люблять за смачні та поживні плоди.

– А ви любите смакувати горіхами? Походіть під деревом і назбирайте в відерця горішків.

(Діти збирають горіхи у відерця).

– Діти, подивіться не тільки ми збираємо горіхи, а й наш знайомий дідусь Лісовичок прийшов із лісу, щоб назбирати смачних плодів.

Лісовичок: Добрий день, малята!

Діти: Добрий день, дідусь Лісовичок!

Вихователь: Навіщо тобі так багато горіхів? Що ти будеш з ними робити?

Лісовичок: Я дуже люблю горіхи. Взимку коли справлюся із лісовими справами то буду випікати печиво із горіхами. Адже горіха називають щедрим годувальником, тому що його споживають не тільки сирим, а й додають в торти, печиво. Використовують їх під час виготовлення цукерок, шоколадок, морозива, халви. Подрібнені зерна горіхів додають в салати, запіканки. Ось чому я люблю горіхи.

Вихователь: А чи знаєш Лісовичку, що горіхи не тільки смачні в цукерках та печивах. Вони ще й мають велику кількість жирів, білків та вітамінів В, С, Е, солі калію, магнію, фосфору. Це дуже корисне для організму людей, а особливо дітей, що ростуть і набираються сили.

– Діти, давайте проведемо досвід, щоб переконати Лісовичка в наявності поживних речовин в зернах.

Дослід №1

– Дістанемо з горіха зерня, покладемо його на аркуш паперу і розітремо.

– Що ми бачимо на аркуші? *(Жирну пляму).*

– Це з горіха виділилася олія. Вона дужесмачна і корисна. Використовують її не лише для харчування, вона є чудовим засобом для лікування опіків і ран, які довго не загоюються.

Лісовичок: Дякую вам, що так багато розповіли про користь грецького горіха. Але, я хочу вам відкрити таємницю. Чи знаєте ви, що горіха називають охоронцем саду. А чому саме ми дізнаємось провівши дослід.

Дослід № 2

– Візьмемо листочки горіха в руки, розімнемо його. Відчуємо його запах. Цього запаху непереносять шкідливі комахи.

– А ще листя горіха застосовують для лікування. Його висушують і перетирають на порошок і ним засипають рани.

Вихователь: Так і ми зараз назбираємо листочків, занесемо в групу, щоб вони висохли і зробимо гербарій і аплікацію. Діти, на вашу думку, хто ще любить ласувати горіхами. (*Відповіді дітей*).

– Правильно, білочки, різні лісові звірята, птахи. Великі птахи дзьобом розбивають шкарлупу і з'їдають ядра. Але не завжди це їм вдається зробити, дуже часто вони його гублять. Горішок падає на землю і проростає. Таким чином птахи допомагають «саджають» горіхи. Тож давайте висипемо Лісовичкові в кошик горішки ті що ми назбирали, щоб він пригостив своїх лісових друзів – звірят. А ми назбираємо в відерця нових.

– Візьмемо їх у групу та поласуємо смачними ядрами, а з шкарлупи зробимо кумедні поробки.

– Діти, я також буду збирати разом з вами горіхи і ми їх занесемо в парк до білочок. Нехай і вони поласують.

Прогулянка № 3. Тема: «Горобинки-намистинки» *(старший дошкільний вік)*

Програмовий зміст: розширити і уточнити знання дітей про горобину. Збагатити та активізувати словник дітей народними прикметами, порівняннями, віршами про горобину. Розвивати дрібну моторику рук та координацію

рухів. Розвивати дихання дітей під час вправи «Горобиний футбол». Виховувати бережне відношення до природи рідного краю, бажання допомагати птахам.

Матеріал: намисто, картки із завданням.

Хід прогулянки:

Вихователь: Діти, сьогодні нас на прогулянці нас до себе запрошує... А хто, ви повинні самі дізнатись.

Давайте пограємо у гру «Дізнайся за запитаннями».

Діти ставлять запитання: Це тварина?

Вихователь: Ні.

Діти: Це рослина.

Вихователь: Так.

Діти: Це квітка?

Вихователь: Ні.

Діти: Це дерево?

Вихователь: Так.

Діти: А на ньому зараз є ягоди?

Вихователь: Є.

Діти: Якого кольору?

Вихователь: Червоного.

Діти: Це горобина?

Вихователь: Так, горобина. Вона сьогодні нас запросила до себе у гості.

На ділянці:

Вихователь: Дітки, давайте підійдемо до горобинки і помилуємось її красою.

Хвилинка милування горобиною.

Вихователь читає вірш М.Познанської «Горобина»:

Хто в хустині червоненькій

Став у лісі між дубів?

Може, дівчинка маленька

Назбирать прийшла грибів?

Ні, не дівчина там стала, -

Горобина вироста.

Ту хустину гаптувала

Щедра осінь золота.

Дидактична гра «Подаруй горобинці комплімент».

Вихователь: Дітки, а про що б ви хотіли б запитати горобинку?

Діти до горобинки ставлять свої запитання: Для кого твої ягідки? Чому вони гіркі? Яка пора року тобі подобається найбільше? Чи готова ти до зими?

Чи добре тобі на нашій ділянці?

Вихователь від імені горобинки з допомогою дітей дає відповіді на запитання.

Розповідь вихователя про горобину:

Горобинка з давніх-давен вважалася оберегом. Її садили біля будинків, вішали гілочки над входними дверима. Дітки, а що таке оберіг?

Оберіг – це від слова берегти, оберігати, у нашому випадку – це дерево горобини, яке нас захищає, оберігає. Зі всіма дружить горобинка. Назвіть друзів горобини.

Дидактична гра «З ким дружить горобинка?»

Діти: З людьми.

Вихователь: Так, з людьми, тому що люди вживають ягідки у їжу, печуть з ними пиріжки, варять варення, кіселі, роблять з них ліки, варять напої, які допомагають при застуді, зупиняють кровотечу. Хто ще є другом горобинки?

Діти: Птахи.

Вихователь: А чому птахи вважають горобинку своїм другом?

Діти: Птахи їдять ягідки взимку, коли снігом все заметене, вона спасає їх від голоду.

Вихователь: А ще горобинка є другом для тваринок. Крім плодів тваринки, а це лосі, зайчики, можуть їсти і листочки, і молоді гілочки горобини. Лісники ще з літа заготовляють віники горобини, щоб зимою пригощати тварин.

Слухання твору «Зайчик і горобина».

Засипало снігом землю. Нема чого їсти Зайчикові. Побачив Зайчик червоні ягоди горобини. Бігає навколо дерева, а ягоди – високо.

Просить Зайчик: «Дай мені, Горобинко, одне гроно ягідок».

А Горобина й каже: «Попроси Вітра, він і відірве».

Попросив Зайчик Вітра. Прилетів Вітер, гойдає, трусить Горобину.

Відірвалося гроно червоних ягід, упало на сніг. Їсть Зайчик ягоди, дякує Вітрові і горобині.

Бесіда за змістом твору.

А хто ще є другом горобинки?

Діти: Комашки.

Вихователь: А чому?

Діти: Під корою поховались вони від холоду.

Вихователь: А чому горобину називають медоносною?

Діти: Коли горобина цвіте, бджоли збирають нектар з квітів.

Вихователь: Діти, а я знаю гру, яка так і називається «Горобинка».

Діти грають в гру-хоровод «Горобинка».

Мета: вправляти у вживанні слів з пестливими суфіксами.

Хід: Діти стоять у колі. Посередині кола – засмучена горобинка. Діти ідуть по колу і промовляють:

Горобинко, чом сидиш –

Засмутилась і мовчиш?

Горобинко, уставай –

Собі друга вибирай.

«Горобинка» йде по колу й говорить:

Як добре гуляти –

Собі друга шукати.

А знайшов – зупинись,

І до нього посміхнись.

Горобинка посміхається і називає пестливо ім'я друга.

- Мій друг ... Катруся.

Той, кого вибрала дитина – «горобинка», сідає в коло і гра продовжується.

Вихователь: Народ здавна помітив, що якщо на горобині дуже багато ягідок, то буде холодна і сніжна зима. Як ви гадаєте, якою буде зима в цьому році?

Діти: Сніжною і холодною, бо ягідок багато.

Вихователь: А з чим можна порівняти ягідки горобинки? На що вони схожі?

Діти: На кульки, цукерки, гудзики, сердечка, намистинки.

Вихователь: Так, горобинки-намистинки. Подивіться, скільки намистинок розкидав під горобинкою вітер. Вони або згниють від дощів, або їх закриє снігом і пташечки не зможуть поласувати цими ягідками. Давайте зберемо їх і зробимо з них намисто, яке повісимо на гіллячках, щоб воно дочекалось пташечок.

Пальчикова гімнастика:

Грона горобини сяють на сонці.

Гілки, качаючись,

Сткають у віконце.

Ягідки ніжно з гілки знімаю,

В тоненьку голку

Нитку вдіваю,

Ягідку до ягідки

Всі нанижу.

Пташечкам любим

Його покажу.

Гра «Хто більше назбирає горобинок-намистинок». (Діти в пластикові стаканчики збирають ягідки, потім з цих ягідок роблять намисто, нанижуючи ягідки на проволочку). Під час роботи діти промовляють вірш «Горобинки-намистинки».

Горобинки-намистинки

На дереві росли.

Горобинки-намистинки

Посипались з гори.

Горобинки-намистинки

На дереві вродились.

Горобинки-намистинки

Діткам знадобились.

Горобинове намисто
Зробим зараз ми.
Горобинове намисто
Лишим до зими.
Прилетять снігурчики
В наш дитячий садок,
Покуштують солодких,
Смачних ягідок.

Вправа на дихання «Горобиний футбол»: передмухувати м'яч-горобинку один одному.

Вихователь: Горобинка з нами прощається і каже: «До побачення, до зустрічі, приходьте знову».

Прогулянка № 4. Тема: «Похід до осіннього парку»
(середній дошкільний вік)

Програмовий зміст: вправляти дітей різних в різних видах ходьби та бігу; відпрацьовувати техніку пішохідного туризму, долаючи перешкоди; формувати у дітей бажання пізнавати навколишнє, вивчати природу рідного краю; милуватися її красою. Виховувати бережливе ставлення до неї.

Матеріал: великі кленові листи-листівки (2 шт.) по 2 листочки на кількість дітей, спортивний інвентар для виконання вправ з основних рухів, дзвіночок, хустинка, кошик з фруктами.

Попередня робота: бесіди, ігри, дидактичні вправи на закріплення знань дітей про дерева, їх листочки, колір квіточок та плодів, орієнтування в просторі, розучування загально-розвиваючих вправ з віршованим супроводом, виконання основних рухів з фізичного виховання та рухливих ігор. Розглядання ілюстрацій, альбомів на туристичну тематику. Читання творів художньої літератури.

Діти збираються на майданчику.

Вихователь: Фізкульт-привіт, малята! Подивіться, що в мене є? Коли я йшла вранці до дитячого садочка через парк, мені на долоньки упав цей золотий листочок. Ви його впізнали?

Дидактична гра «З якого дерева листок?»

Мета: закріпити вміння дітей називати листочки дерев.

Він хоче запросити нас в гості до свого золотого осіннього парку. Ви згодні? (*Відповіді дітей*)

То ж, щоб вирушити на прогулянку-похід до нього, нам треба підготуватися, добре розім'яти наші м'язи. Шикуйтеся в колону один за одним... почали.

Комплекс загально-розвиваючих вправ з листочками.

Перешикування в колону по три за ведучим.

Малюки, малюки - дівчатка і хлоп'ятка,

Малюки, малюки - вийшли на зарядку.

Ходьба на місці з листочками в руках. Д – 30 сек.

Ось так, ось так – вийшли на зарядку!

Раз, два, три! Раз, два, три! Ноги піднімайте!

Раз, два, три! Раз, два, три! Всі в рядок ставайте.

Ось так, ось так - Ноги піднімайте!

В.п. – о.с. – руки з листочками на поясі;

1 – підняти праву ногу – вдих;

2 – в.п. – видих;

3-4 – теж ліву. Д – 6-8 р.

2. Раз, два, три! Раз, два, три! Підтягнулись!

Раз, два, три! Раз, два, три! Обернулись!

В.п. – о.с. – листочки внизу;

1-2 – стати навшпиньки, поворот тулуба вправо, листочки через сторони вгору – вдих;

3-4 – в.п. – видих;

5-8 – теж вліво. Д – 6-8 р.

3. Раз, два, три! Раз, два, три! Нахилились!

Раз, два, три! Раз, два, три! Вгору подивились!

В.п. – широка стійка, листочки в сторони;

1 – нахил вперед, прогнутися – видих;

2 – в.п. – видих. Д – 6-8 р.

4. Раз, два, три! Раз, два, три! Сіли ми і встали.

Раз, два, три! Раз, два, три! Міцні ноги стали!

В.п. – о.с. – листочки вперед;

1 – присісти, листочки в сторони – вдих;

2 – в.п. – видих;

3 – теж, листочки вгору – вдих;

4 – в.п. – видих. Д – 6-8 р.

5. Раз, два, три! Раз, два, три! Гарно ми стрибаємо!

Раз, два, три! Раз, два, три! Про м'язи свої дбаємо.

В.п. – о.с. – листочки спереду перед обличчям;

1-4 – стрибки на двох, рухи листочками вліво-вправо;

5-8 – ходьба на місці з рухами листочками вгору – вниз. Д – 4-6 р.

6. Малюки, малюки - дівчатка і хлоп'ятка,

Малюки, малюки – зробили зарядку.

В.п. – вузька стійка, листочки біля плечей;

1-4 – повороти тулуба вліво-вправо – вдих-видих. Д – 4-6 р.

Вихователь: Молодці, малята! Покажіть мені свої м'язи, адже по дорозі до осіннього парку, ми будемо долати різні перешкоди, тому ми повинні бути сильними та сміливими. Будемо спостерігати за змінами в природі, адже в природі буває сумо і весело. Проїшло пекуче сонячне літо, ви відпочили, загартувались, підросли.

Там де осінь побувала, жовтим все пофарбувала.

І дерева стали всі майже зовсім золоті.

- А чому цей період осені називається «золота осінь»?
(Відповіді дітей)

- Давайте пригадаємо ознаки «золотої осені». (Відповіді дітей)

Вихователь: Молодці! На прогулянку-похід готові?
(Відповіді дітей)

Вирушаємо!

Діти шикуються в колону один за одним, виконують різні види ходьби: ходьба на носках, п'ятках, переступаючи через палички, камінці, ходьба по колоді(Д – 20-25м). Діти зупиняються біля гіллястої горобини.

І зупинка – дидактична гра «Милування горобиною».

Мета: допомогти дітям зрозуміти красу навколишньої природи, збудити уяву, викликати інтерес і бережне ставлення до природи.

Для пташиної родини є дарунки в горобини.

Взимку птахи прилітають червоні ягідки з'їдають.

Чому це дерево називається горобина?

Як ви впізнали?

Якої форми листочки?

Хто харчується ягодами горобини?

А що готують з ягід горобини? *(Відповіді дітей)*

Вихователь: Мої розумники! Я пропоную вам трішечки пробігти: біг в повільному темпі, біг «змійкою», оббігаючи дерева та кущі, вправи на дихання. Д – 20-25м

Діти зупиняються біля осіннього квітника, розглядають квіти.

II зупинка – дидактична гра «Назви квіточку».

Мета: зосередити увагу дітей на назвах квітів, їх кольору, милування їх краси.

Помережені листочки в чорнобривців у садочку.

Квіти, наче карі очки, розглядають все в садочку.

Все в садочку розглядають, ще й садочок звеселяють.

– Які знайомі квіти ростуть на клумбі?

– Якого кольору квіточки?

– Для чого насаджують квіти на клумбах?

– Чому не можна зривати квіти?

Давайте по збираємо насіннячко з квітів, а для чого його треба збирати? *(Відповіді дітей)*

Не зривайте квіти, діти, дайте їм на радість квітнуть.

Хай квітник вони прикрашають, з сонцем, з вітром розмовляють.

Вихователь: Подивіться, які перешкоди перед нами, давайте їх подолаємо: ходьба напівприсяді (5-6м), перестрибування через «струмочок», ходьба «з купинки на купинки» (10-12м), стрибки в присядці з пересуванням вперед (4-5м).

Діти зупиняються під великим кленом.

III зупинка – дидактична гра «Золотаво-червоний клен».

Мета: закріпити вміння дітей впізнавати контрастні розміри листя, вміння знаходити листя за порівнянням та кольором.

Вихователь: Падає листячко на землю, вкриває барвистим килимком, давайте позбираємо їх, виконуючи різні завдання.

Падає, падає листя, в парку листопад.

Жовті, багряні, червоні, клинові за вітром летять.

Дидактичні завдання:

- знайди великий – маленький листочок;
- збери тільки жовті великі листочки;
- збери тільки червоні маленькі листочки;
- відшукай плоди клена.
- Що будемо з ними робити? (*Відповіді дітей*)

Діти збирають насіння клена

- Клен ховає носики, зберігає до осені.

Їх осінньої пори порозносять злі вітри.

Вихователь: Ви – молодці! Пройшли такий далекий путь, виконали всі завдання, показали всі свої фізичні якості, загартували свою волю. А зараз я хочу вам запропонувати погратися, відпочити перед дорогою назад в дитячий садок. Ось на цій великій сонячній галявині ми і пограємося. Згодні? (*Відповіді дітей*)

Рухлива гра «Жмурки з дзвіночком».

Мета: продовжувати розвивати дії дітей за слуховим сигналом.

Обладнання: дзвіночок, хустинка.

Хід гри: всі діти стають у коло. Вибирають двох дітей: одному дають дзвіночок, а другому – зав'язують очі – «жмурка». За сигналом перша дитина починає бігати в середині кола та дзвонить дзвіночком, а «жмурка» його доганяє. Якщо він довго не може піймати партнера, обидва стають у коло, а замість них обираються інші. Гра продовжується.

Вихователь: Малята! Які ви швидкі, спритні, уважні. Давайте пограємося в малорухливу гру «Осінній віночок». Візьміть свої різнокольорові листочки та ставайте в коло.

Малорухлива гра «Осінній віночок».

Мета: удосконалювати вміння дітей узгоджувати різні рухи з текстом гри.

Обладнання: осінні кленові листочки.

Хід гри: в руках у дітей букет із осінніх кленових листочків. Діти стають у коло, за сигналом починають йти по колу, промовляючи:

Візьмемося за руки, підемо на луки.

Там сплетемо віночок, станемо у таночок.

На останні слова – зупиняються, піднімають букет вгору.

- Чий найкращий віночок, той і піде у таночок.

Діти швидко опускають руки з листочками на плечі.

Вихователь: Ось і закінчилася наша прогулянка-похід до осіннього парку. Ви показали себе справжніми туристами-слідопитами. Подивіться, знову кленовий листочок сів мені на долоньки. Щось тут написано?: – Золота осінь пригощає малят своїми щедрими дарунками, але їх треба відшукати:

1 – від клена пройти 15 кроків в сторону берізки прямо;

2 – від берізки пройти 10 кроків вправо до дуба;

3 – від дуба пройти 8 кроків прямо до горобини;

4 – від горобини пройти 5 кроків до кущика.

Дидактична гра «Знайди подарунки осені» з елементами пошуку.

Мета: закріпити вміння дітей орієнтуватися в просторі, виконуючи завдання в заданому напрямку.

Хід гри: діти разом з вихователем виконують всі завдання, орієнтуючись в просторі, знаходять кошик з дарами осені.

Вихователь: Знайшовся кошик, який залишила нам «золота осінь». Що ж тут є? Повний кошик осінніх фруктів: яблучка, грушки, горішки. Що в них є корисного? (*Відповіді дітей*) Вірно! Вітамінки!

Діти пригощаються та короткою дорогою повертаються до дитячого садка.

Прогулянка № 5.Тема:«Осінні квіти – осіннє диво»
(старший дошкільний вік)

*Програмовий зміст:*ознайомити дітей з осінніми декоративними квітами (колір, вигляд, запах) та їх особливостями; формувати основи екологічно – доцільної поведінки в природі. Учити дітей розуміти красу природи та

милюватися нею. Виховувати естетичний смак. Розвивати пізнавальну діяльність, увагу, мислення. Сприяти позитивно – емоційному розвитку дітей.

Матеріал: м'яка іграшка Джміль, ножиці, поливалка, мішечки для насіння із малюнками квітів.

Попередня робота: спостереження за квітами в різні пори року, бесіди, виконання гербарію, аплікації із листя та пелюсток квітів, вивчення загадок, читання віршів, легенд із збірки «Українське дошкілля», розв'язування кросвордів та ребусів.

Хід прогулянки.

(Вихователь тримає в руках м'яку іграшку Джмеля)

Вихователь: Діти, а ви хочете подивитись, що у мене є...? Не боїтеся? Тоді дивіться ... Це Джміль, що любить пити солодкий сік – нектар із квітів. Малята увага! Якщо Джміль сидить на квіточці його не можна чіпати, тому що вжалить. Але сьогодні він прилетів до нас у гості, щоб піти з нами на прогулянку.

Джмелик: Доброго дня друзі! Я завітав до вас у гості неспроста. Запрошую вас на екскурсію по екологічній стежині.

Вихователь: Дякуємо за запрошення. Сьогодні гарний сонячний день і ми раді твоєму запрошенню, тому хуленько збираємось і йдемо за Джмеликом

Джмелик: Малята, яка зараз пора року? *(Осінь)*

– А чи знаєте ви якими квітами пишається осінь? *(Осінніми)*

– А де ростуть квіти? *(У полі, лузі клумбі)*

– Для чого людям потрібні квіти?

– Які квіти вам подобаються?

– А як називається місце, де садять квіти біля оселі? *(квітник, клумба)*

Саме до клумби ми підемо, щоб познайомитися із осіннім дивом – квітами.

Вихователь: Ох і гарна клумба в дитсадку!

Де ще ви бачили таку?

Стільки квітів, барв яскравих ряд:
Чорнобривці ясно майорять,
А величні сонячні жоржини
Підвели голівки, мов царівни.
Айстри – побратими струнко стали –
Діточок привітно зустрічали.

(Впродовж кількох хвилин діти самостійно роздивляються квіти на ній.)

Вихователь: Мені дуже подобається наша клумба. А вам?
(Відповіді дітей)

– Розкажіть яка вона? *(Велика, квітуча, різнокольорова)*

– Чому наша клумбабарвиста та різнокольорова? *(Тому що на ній цвітуть квіти)*

Так це – осінні квіти, вони останніми радують нас своєю красою. Вдихніть чудовий, пахучий аромат. Я гадаю, що ви всі встигли роздивитися нашу осінню клумбу уважно.

– Чи знаєте ви назви всіх квітів, що цвітуть у нас на клумбі? Давайте попросимо Джмелика, щоб нам розповів про квіти, адже він знає про них дуже багато. *(Знайомство із квітами відбувається за допомогою дидактичної гри)*

Дидактична гра: «На яку квітка сів Джмелик?»

Із бульби проросла

У гору враз пішла –

Виростає вище, вище,

Щоб до сонця бути ближче. *(Жоржини)*

Нас вітають жоржини. Які вони горді та пишні. Помилуйтеся їх красою. За допомогою запитань створіть словесний портрет цих квітів.

– Які вони?

– Якого кольору?

– Якої форми квітка? *(відповіді дітей)*

Щоб краще дізнатись про квіти, давайте запитаємо у самих жоржин. *(Діти дають запитання жоржинам, а вихователь дає відповідь).*

– Чи подобається вам у нас? *(Так, дуже подобається)*

– А чому вас так назвали?*(На честь вченого – ботаніка Георгі. Тому жоржини часто називають георгінами)*

– У яких місцях ви любите рости? *(Там де багато сонця)*

– Ви цвітете цілу осінь? *(Ні, тільки до перших морозів, тому що боїмося морозу).*

– А чи любите ви водичку? *(Всі рослини не можуть жити без води. Але поливати потрібно обережно, щоб не зламати високі стебла).*

Вихователь: Як тільки квіти відцвітуть, ми зріжемо стебла і викопаємо бульби. Вони будуть зберігатися в підвалі аж до весни. Але біля гарних розквітлених квітів є перецвітіння та посохлі, давайте їх зріжемо, щоб не заважали бджолам і джмелям сідати на гарні квіти. *(Вихователь зрізує сухі, перецвілі квіти).*

Вихователь: А наш Джмелик далі летить на іншу квітку.

Чорнобривців карий цвіт,

Зачаровує весь світ.

Джмелик: Чорнобривці – справжня окраса осені. Люди дуже люблять їх садити біля будинків, в парках, на алеях.

Доторкніться до них легенько, які вони на дотик *(М'якенькі, гладенькі, ніжні).*

– На, що схожа клумба з чорнобривцями? *(На вогнище).*

– Якого кольору чорнобривці? *(Жовтого, червоного, жовтогарячого).*

– Зверніть увагу на листочки. Ніби витинанку вирізала природа, щоб прикрасити квіти. А який чудовий аромат лине над клумбою, вдихніть пахощі чорнобривців.

Вихователь: Малята, а чи знаєте ви, що чорнобривці мають лікувальну властивість. Дуже корисно постояти біля клумби з чорнобривцями, подихати цілющим ароматом. В давні часи настоянкою із чорнобривців полоскали хворе горло. А дівчата для краси вплітали квіти в вінки – обереги.

Психогімнастика.

Присіли, доторкнулись руками до землі – візьмемо енергію у землі.

Будемо як земля багаті.

Встали, руки вгору підняли – візьмемо енергію у сонця.

Будемо як сонце сильними.

Візьмемо енергію води (*імітуємо руками хвилеподібні рухи*).

Будемо як вода здоровими.

Візьмемо енергію вогню (*імітуємо кистями рук вогонь*).

Будемо як вогонь сміливими.

Трошки відпочили набралися енергії від природи і наш Джмелик полетів до наступної квітки.

Осілля квітка сукню вділа

Рожеву, синю, ніжно – білу.

Стоїть, неначе їжачок,

У неї сотні пелюсток. (*Айстра*)

Вихователь: Наш Джміль сів на айстру і насолоджується нектаром її квітки. На нашій клумбі найбільше видів цих квітів. Мені дуже подобаються айстри. Квіточки в них круглі мов сонечко. У айстри багато пелюсток тому вона повна, пишна. Айстри цвітуть білими, рожевими, бордовими та фіолетовими кольорами. Стебло в айстри тоненьке, але міцне. Листочки невеличкі із гострими кінчиками. Пахнуть айстри ледь чутно.

(*Спіраючись на навідні запитання діти повторюють опис айстри*).

– Як називається оця квітка?

– Коли вона цвіте?

– Якого кольору бувають айстри?

– Які у квітці листочки? (*Відповіді дітей*).

Дидактична гра: «Послухай і скажи, знайди і покажи»

(*Діти відповідають на питання і, показавши відповідну квітку (або її частину), обґрунтовують свої відповіді*)

– У якої квітки, квіточки найменшого розміру, червоно – жовтого кольору? (*У чорнобривців*)

– У якої квіткової рослини квіти найбільші? (*У жоржини*)

– У яких квітів квітки круглі, мов сонечка? (*У жоржини та айстри*)

– У яких квітів дрібненькі, різьблені листочки? (У чорнобривців)

– На яких квітках дуже багато пелюсток? (на квітах жоржини та айстри)

– У яких квітів велике листя? (У жоржини)

Вихователь: Яквивважаєте, діти, чи було б на нашому подвір'ї нашого дитячого садка так само гарно, якби не було клумби? (Ні).

А, щоб ще і в наступному році наша клумба була така ми повинні заздалегідь попідклавати про це. Адже навесні потрібно буде висівати насіння квітів. А де ж ми візьмемо його? (Потрібно зібрати насіння із квітів, щоб потім посіяти навесні).

На посохлих суцвіттях насіннячко вже дозріле, воно годиться для посіву.

– Ви знаєте, як потрібно збирати насіння садових квітів? (Обережно та акуратно, щоб не пошкодити рослини, які ростуть поруч. Діти беруть паперові пакетики, на одному зображено чорнобривець, а на іншому – айстра. Діти розглядають і кладуть збиране насіння відповідно малюнка).

– Що потрібно квіточкам, які ще цвітуть, щоб гарно квітували були пишними, веселенькими добре себе почували милуючи нашого Джмелика? (Сонечко, повітря, земля, волога і догляд). Так. Сонечко, повітря і земля у нас є. Давайте подивимося, чи достатньо волога земелька в нашій клумбі? (Діти дотиком перевіряють ґрунт на вологість). Якщо земля на клумбісуха, це значить що квіточки хочуть пити, тож давайте їх полємо із поливалки (Діти поливають квіти)

Рухлива гра «Чия ланка швидше збереться»(за орієнтир взято три квітки: жоржина, чорнобривець, айстра).

Прогулянка № 6. Тема: «Осінній парк» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: підсумувати знання дітей про зміни, що відбуваються з деревами восени: листя змінює колір, опадає. Вправляти у розрізненні листя і плодів дерев за

зовнішніми ознаками (колір, форма, величина, поверхня). Продовжувати вчити розпізнавати дерева (клен, горобина, береза). Виховувати естетичне почуття, дбайливе ставлення до природи.

Матеріал: м'яч, листочки з берези, клена, горобини.

Попередня робота: діти ознайомлювалися з деревами, вивчали вірші, пісеньки, прислів'я із збірки «Українське дошкілля», розглядали альбом «Дерева парку».

Хід прогулянки.

У парку кленовім,

У садку вишневім

Хто рясні обнови

Роздає деревам?

– Одягай, кленочку,

Золоту сорочку!

– Бери плаття, вишне,

Кольорове, пишне!

– Ти горобинко, не плач

На тобі червоний плащ!

Вихователь: Хто це такий щедрий? (*Осінь*). Так, красуня – осінь.

– Діти, на осінню прогулянку нас запрошує парк. (*Діти підходять до парку*)

Діти: Добрий день, наш друже парк, ми прийшли до тебе в гості!

Вихователь: Погляньте, дерева відповідають нам. Вітають нас, шелестять листочками. Діти, подивіться довкола, що змінилось від останньої нашої подорожі в парк (*Листочки ще більше пожовтіли*). Давайте станемо під деревом і глянемо, як гарно облітають листочки.

Знов золоті листочки клена

Летять на землю і на мене,

Такі тендітні та сумні.

Летять, кружляючи крилато,

І мов сліди качиних лапок,

Лягають тихо на землі...

– Біля якого дерева ми з вами стоїмо (*Біля клена*). Давайте послухаємо про, що шепоче нам кленовий листочок.

Клени дуже раді, що ми прийшли до них. Адже вони охороняють наш дитячий садок від брудних газів та пилу з машин. Як вони це робить?

Діти: Листя дерев вбирає погане повітря, а натомість дає нам чисте, свіже.

Вихователь: Так, клен є добрим фільтром для забрудненого повітря. А наш дитячий садок від проїжджої частини відділяє багато кленів. Тому ми можемо сказати, що наш садочок розміщений в екологічно чистій зоні.

Давайте і щось приємне зробимо для наших кленів. А зараз побажаємо нашому клену, щоб не сумував: спи наш кленочку, відпочивай, спи осінні споглядай, ми тебе не будемо будити, турбувати, а взимку будемо оберігати.

Дидактична гра «Мій листочок красивий тому, що...»(Діти збирають листочки і виражають свою думку про красу їхнього листочка)

- Час нам ворушати далі. А ось і горобинка кличе нас, дивіться, як гілочками нас вітає.

Помилуйтеся горобинкою, яка вона красива!

– Якою стала горобинка восени? (*Гарна, червона*)

– Якого кольору в неї ягоди? (*Жовтогарячі*)

– Які на смак? (*Гірковаті*)

– Для кого горобина приготувала їх? (*Для птахів*)

Наша Горобинка приготувала нам осінні загадки:

1. Голі поля. Мокне земля.

Вітер гуляє – лист облітає.

Коли це буває? (*Восени*)

2. Весною зеленіла,

Влітку загоріла,

Червоні коралі

Восени наділа (*Горобина*)

Всі загадки ми відгадали тож давайте ще й пограємо в гру.

Рухлива гра «Горобинко»

Діти стоять у колі. Посередині кола засмучена оденька «Горобинка», яка впала з дерева. Діти йдуть по колу і промовляють:

Горобинко, чом сидиш
– Засмутилась і мовчиш?
Горобинко, вже вставай
– Собі друга вибирай.

«Горобинка» йде по колу і говорить:

Як добре гуляти
– Собі друга шукати.
А знайшов, зупинись
– Та йому усміхнись.

«Горобинка» посміхається другу та називає пестливо його ім'я.

– *Мій друг Максимко, Назарчик...Вибраний друг стає «Горобинкою».*

Ведуча: Подякуємо горобинці за чудові загадки і гру.

А ось нас загуку подруга горобини.

– Хто, діти? (*Берізка*) Так, це берізка.

– Як ви її впізнали? (*В неї біла кора*).

Тремтить наша берізка, боїться.

Не бійся, миле деревце хоч нас і багато, та ми не заподіємо тобі шкоди. Давайте помилуємось берізкою. Скажіть їй красиві слова.

Мовна гра «Утвори слово»

(діти утворюють зменшувально – пестливі форми однини іменники)

Вихователь: Ось із берізки упав листочок.

– Якого він кольору? (*Золотистого, жовтого*).

– Чому ж це так, у горобини листя червоне, у клена різнокольорове, а у берізки золотисте? Відкрий нам листочку таємницю різнокольорових листочків.

Листочок:

Казка про різнокольорові листочки.

У кожному листочку живуть невидимі зернятка: зелені, жовті, червоні. Зелені зернятка люблять тепло і щедре

сонячне проміння. І найкраща пора для них – літо. Їх багато, вони граються. І листочки на всіх рослинах зеленого кольору. А коли приходить осінь, стає холодно, коротшає день, і від цього зелені зернятка перетворюються у жовті і червоні. Листочки стають різнокольоровими.

Вихователь: Цікава в нас вийшла подорож. А тепер ще раз прислухаємось до розмав дерев, як вони шепочуть: «Невдовзі зима, буде холодно, час спати, час спати до весни». Не будемо заважати деревам готуватися до зимового сну, а підемо на наш майданчик та пограємо в гру.

Рухлива гра «Я рахую до п'яти»

(Діти кидають м'яча об землю в ритмі віршика, добирають та промовляють слова: «Я знаю п'ять дерев..., плодів..., частин дерев...»)

Прогулянка № 7. Тема: «До фруктової країни» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: поглибити та уточнити знання дітей про фрукти, які дозрівають восени, вчити добирати та називати слова-ознаки, що характеризують той чи інший фрукт. Закріпити знання малят про фрукти, які вирощують в саду дитячого садка.

Матеріал: великий кошик із яблуками, маленькі кошики, соковижималка.

Попередня робота: читання оповідання К. Ушинського «Історія однієї яблуньки». Розучування віршів, перегляд альбому «Наш сад», спостереження за розвитком дерев у різні пори року.

Хід прогулянки:

Вихователь: Сьогодні ми підемо в подорож до звичайнісінького саду. «Що можна там побачити?» – запитаєте ви. Дійсно, що можна побачити в саду.

Діти: Дерева.

Вихователь: А, що росте на деревах?

Діти: Яблука, груші, сливи. *Вихователь:* Як все це можна назвати одним словом. (*Фрукти*)

Вихователь: А чи знаєте ви, що кожний фрукт має свою історію, свої особливості використання людиною. Тож запрошую вас у Фруктову країну де володарює господар країни – Садівник.

Вихователь: Добрий день Садівнику!

Садівник: Добрий день, діти. Я дуже радий, що ви прийшли в мої володіння, щоб познайомитися із жителями Фруктової країни. А допоможе мені чарівний фрукт, що я приніс із собою. Хочете знати який?

Тоді відгадайте:

Само як кулачок,

Червоний бочок.

Торкнешся – гладеньке,

Відкусиш – солоденький (*Яблуко*).

- Так, яблуко. Саме цей фрукт ще з прадавніх часів. Уже в найраніших легендах і міфах підкреслюється корисність яблук. Їхня таємничість в тому, що вони дарують людям не лише здоров'я, ай красу і вічну молодість.

Вихователь: Яблучко скажи нам чим же корисні фрукти.

Яблуко: В них багато вітамінів та мікроелементів, які потрібно для того, щоб людина була здоровою.

Вихователь: Отже, фрукти – це добре? А коли погано?

Діти: Коли їсти зеленими, недозрілими.

Коли їсти їх немитими.

Коли з'їсти їх дуже багато.

Вихователь: А, щоб фрукти були корисними, що з них можна приготувати?

Дидактична гра «Фруктові страви»

(Діти заміняють сполучення іменників з прийменниками на слова – ознаки)

1. Повідло з яблук – яблучне повідло.
2. Кисіль із слив – сливовий кисіль.бб
3. Варення із груш – грушеве варення.
4. Сік із яблук – яблучний сік.бббббббб

Яблуко: Молодці малята ви багато знаєте про фруктові страви. Але пора дізнатися як ми ростемо. Почнемо із мене.

Я – яблучко. Я, буваю червоним, жовтим, зеленим, кислим і солодким. Я расту на дереві із бурим стовбуром, листочки заокруглені і блискучі. Яблуневі сади на землі чи не найпоширеніші. Про те,що яблука корисні, знає кожен. Існує такий вислів: «Щодня по Яблуку – і лікар не потрібен». Адже в яблуках дуже багато речовин, необхідних людині.

– Як краще їсти яблука?

Діти: Яблука їдять свіжими, сушеними, квашеними.Із них готують соки, компоти, варення, повідло, мармелад, желе.

*Садівник:*А чи знаєте ви, що з лікувальною метою використовують не лише плоди яблуні, ай її гілочки, листя, пелюстки квітів. З них готують досить корисні чаї, які особливо цінні при застуді та кашлі. Із 15 вітамінів, необхідних людині, у яблуках міститься 12, тобто майже весь перелік. З'їдене на ніч смачне, соковите яблуко забезпечує спокійний сон.

Інсценізація вірша Н. Забіли «Яблунька»

(діти йдуть по колу круг яблуньки, виконують рухи відповідно словам вірша)

Вихователь: Давайте подякуємо яблуні та помандруємо до слідуячого дерева.

На дереві лампочка висить:

Соковита і не горить. *(Груша)*

Садівник: Так, це груша.

- Давайте скажемо магічні слова, щоб груша ожила і розповіла нам про себе, щось цікаве.

Раз, два, три,
Груша оживи.

Груша: Я, росту в саду, але не дитячому, а у фруктовому. На високому дуреві висять жовті або землі плоди, які дуже солодкі на смак. З мене готують сік, варення, компот. В усі часи українці шанували грушеві узвари, адже ними можна не лише смакувати, втамовувати спрагу, а й успішно лікуватися.

Вихователь: А чи знаєте ви, що груша – одне з найдавніших дерев. В Україну вона була завезена з країни Візантії. Її полюбили за смачні лоди, заради яких і почали розмножувати по всій Україні.

Садівник: Деревина груші майже не тріскається з часом, і тому з неї роблять музичні інструменти, меблі.

Вихователь: Діти, давайте вивчимо про нашу грушку скоромовку:

Груш, Трохиме натруси,
Нам в корзині принеси.

(Діти повторюють слова скоромовки чітко та виразно вслід за вихователем).

Вихователь: Де ж це наш садівник? Чим це він займається?

Діти: Наш садівник збирає для компоту якісь фрукти.

Вихователь: Що за дерево відгадайте:

Синій колір,
Кисло – солодкий смак
Камяне серце,
Чому то так. (*Слива*)

Діти: Раз, два, три. Слива оживи.

Слива: Я – слива, плодове дерево. Плоди мої в основному синього забарвлення, круглі, як шаріки, на смак бувають різні: солодкі і кислі. Їх споживають свіжими, виготовляють варення і соки.

Садівник: Найперше сливу вирощували в теплих краях. Та в давні часи повертаючись із походу О.Македонський привіз кілька сливових дерев. В Україні її вирощують в усіх зонах. Адже сливи – прекрасний продукт для компотів, варенів. Також їх вживають з дієтичною і лікувальною метою. Особливо смачна сушена слива – чорнослива.

Вихователь: А ще з лікувальною метою використовують не тільки плоди, а й кору. З деревини слив роблять дуже звучні музичні інструменти.

Садівник: Ось і закінчилось наше знайомство із деревами країни Фруктів. Але я хочу пограти з вами в цікаву гру.

Дидактична гра «Упізнай за смаком».

(Діти із зав'язаними очима, беруть із тарілки шматочок будь – якого фрукта, куштують, та відгадують їх назву).

Вихователь: Чи сподабалось вам у Фруктовій країні? Що цікавого ви дізналися про її мешканці? *(відповіді дітей).*

– А де ж наше яблучко, що допомогало нашому садівнику? Погляньте, он воно покотилось. Та воно тут не одне, а ціла корзина. Це вам смачний привіт від усіх фруктів. Давайте візьмемо корзинку і підемо в групу, щоб видушити із яблук смачний сік на соковижималці.

Прогулянка № 8. Тема: «Сплять засніжені дерева»
(старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: вчити розпізнавати взимку дерева за формою крони, кольором кори, розміщення гілок та бруньок; розповісти, що рослинам добре коли їх накрили снігом, стимулювати інтерес і допитливість у пізнанні довкілля; сприяти розвитку спостережливості, вихованню естетичних почуттів, любові до природи рідного краю.

Матеріал: дві склянки з водою: звичайна і підсолоджена винесені ще зранку надвір.

Попередня робота: бесіди про зиму, зміни, які відбулися у житті живої природи взимку; розгляд ілюстрацій зимового пейзажу. Читання віршів, оповідань із збірки «Первоцвіт».

Хід прогулянки:

Вихователь:

Білий сніг у парк упав
На дубочки молоденькі,
На ялинки зелененькі.
Притрусив сніжком доріжки,
Всі горбочки, моріжки,
Біло-біло в парку стало,
Так багато снігу стало!

- Недарма зиму називають чарівною, казковою порою. Іноді кришталева зимонька дарує нам справжні чудеса, які ніколи не залишають байдужим. І от саме сьогодні, у цей гарний день, зима приготувала для нас, малят, один із своїх чарівних сюрпризів.

- Подивіться, будь ласка, довкола. Яке воно навколо?
(Біле, пухнасте, гарне).

- Що ж, діти, сталося з деревами, коли прийшла зима, як вона змінила їх? *(Вкрила білим покривалом).* Подивіться уважно: чи встигли цього року приготуватися до приходу зими дерев? Як це зробили вони? *(Скинули листя).* Правильно. Що зараз лежить на гілочках дерев, там, де нещодавно росли листочки? *(Гілочки дерев вкриті снігом).* Подивіться уважно: бачите, як попригиналися віти дерев: вони аж посхилялися до низу.

- Чому це так?*(Сніг дуже важкий, деревам важко його тримати на своїх гілочках).*

(Діти обережно струшують сніжок із кількох гілок і постерігають, що буде з ними. Зробити висновок: сніг струсила, деревцю стало легше, і їх віти піднялися вгору)

Вихователь: Ми звільнили деревця від снігу. А тепер давайте роздивимось їх уважно. Хоч на гілках нині немає листочка, проте неважко впізнати деревця, якщо знати про них дещо цікаве. Ось перед нами перше дерево.

– Яке це дерево? (*Береза*). Чому ви так легко здогадалися? (*Це єдине у світі білокоре дерево, тоненькі гілочки нахилені до низу*).

Розгляньте уважно гілочку. Зверніть увагу – вона гола; на ній є маленькі горбинки. Що це? (*Бруньки*). У них, мов у схованці, ховаються молоді листочки. У такій схованці вони не бояться ні морозу, ні вітру, ні снігу. Дрімає берізка, набирається сил, щоб знову зазеленіти весною Берізка білокора, тому її так легко впізнати. Інші ж дерева дуже подібні одне до одного. Що їх впізнати потрібно роздивитись плоди, гілочки, бруньки, кору. Йдемо далі.

- Ми підійшли до якого дерева? (*Тополі*).

- Чи легко взимку впізнати тополю? Чому? (*Вона навіть без листя схожа на свічку*). Як розміщенні гілочки? (*одна біля одної тягнуться в гору, притискаються до стовбура*). Роздивіться гілочки тополі. Які в неї бруньки? (*великі, вкриті великими лусочками*). Зверніть увагу, що вони розташовані на гілці почергово, одна справа, інша вище – зліва, наступна – знову справа, і так до самої верхівки гілочок. Помилуйтеся тополькою, яка вона гарна у своєму зимовому вбранні. Скажіть їй ласкаві слова (*тополька, тополінка, тополечка*).

Фізхвилинка:

Руки вгору – підтягнуться,

Раз – два, раз – два.

Що найнижче нахиліться.

І до сонечка всміхніться.

А тепер хай всі малята

Пострибають мов зайчата.

- Мандруємо далі, і засніжена сніжина підвела нас до іншого дерева. Складно відповісти відразу що це за дерево.

- На що ви звернули увагу коли підійшли до нього? *(на пучечки)*. Саме за ними взимку впізнають Ясена *(зриваю пучечок крилаток і показую їх дітям)*. Це плоди ясенакрилатки.

- Якого вони кольору?*(жовтого)*. Скільки їх у пучечку?*(багато)*. Всю зиму висять крилатки на ясені на радість пташкам. Поміркуйте, чому плоди ясеня називають крилатками? *(вони мають «крильце»)*. Роздивіться крильце яке воно? *(тоненьке, легеньке, жовте)*. А ось це потовщення – спеціальний мішечок, де і знаходиться насінина. Крильця допомагають насіннячку перелітати на нове місце. Підхопить вітер крилате насіннячко, понесе його через дерева, будинки, вулиці тай покладе на землю, і буде воно спати до весни. А весною у насіння з'явиться важлива робота – рости новому ясенку. Пригадайте скоромовку: «Ясен – батько, я синок, Ясеновий Ясенок».

- А ось біля цього дерева також є крилатки, але це не ясен. Чи важко впізнати клена взимку?

- Чому? Свої крилатки клен скинув ще восени і тому його впізнають за гілками *(вони великі, прямі, рівні)*. А ще дуже міцні. Не дарма у давнину із кленів виготовляли списи, стріли. Та й назва «Клен» означає – гострий, сильний. Будьте красиві як кленочки і прикрашайте землю добрими справами так, як її прикрашають клени.

Вирушаємо далі по сонному парку.

- Що це за дерево нас вітає? Ви дізнаєтесь як відгадаєте загадку:

Краса всього парку,
Людам тінь, якщо жарко.
Дасть різьблену посуду
І полікує простуду *(липа)*.

– Як змінилась вона взимку? Що бачите на гілочках? (плоди – горішки).

– Які вони? (маленькі, кругленькі, чорні, сухі). Вони опадають з дерева на протязі всієї зими. Гнані вітром, вони несуться над землею разом із снігом, там де залишиться горішок – через пару років проростає маленька липка. А ще липка взимку стає їдальнею для птахів. До неї прилітають поласувати горішками дятли, сойки, прибігають білочки.

– А он серед білого снігу особливо примітна ялинка.

– Як називаються листочки ялинки? (хвоїнки). Мабуть хвоїнки не бояться морозу то й залишаються на зиму на гілочках. Наші ялинки, мов у білих шубках.

– Чому ж не ламаються під вагою снігу гілки?. А це, тому що гілки ростуть під нахилом вниз і через це сніг падає з них. Зверніть увагу на верхні гілки.

– Що на них росте? (шишки).

– Які вони у ялинки? (довгі, великі, тоненькі, коричневі).

– У цих шишках (показую), є насіння. У ялини воно дозріває взимку. Висипаються насінинки із шишок на сніг і чекають весни, щоб прорости.

А ще шишки любляють зимуючі птахи: дятли і шишкарі видобують з них смачне насіннячко.

Давайте повернемося до нашого досліду. Що сталося? В білій склянці вода почала вкриватися льодяною кіркою. Яка була вода у склянці? (звичайна). У червоній склянці вода незамерзла, тому що, у ній був цукор. Взимку дерева не замерзають тому що, у їхньому соку також є цукор. Взимку дерева і кущі не ростуть, вони перебувають у стані спокою, вони сплять. Але, все рівно потребують охорони і бережного ставлення. Давайте нагорнемо до стовбура снігу щоб було тепло корінню, а весною багато води. Та побажаємо нашим деревам спокійного та безпечного зимового сну.

Прогулянка № 9. Тема: «Їдальня для птахів» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: продовжувати розвивати у дітей пізнавальний інтерес до природи. Уточнити знання малят про зимуючих птахів; викликати співчуття до їх проблем в холодну пору року та бажання допомагати пташкам. Вчити правильно підбирати корм для птахів, впізнавати пернатих сусідів за зовнішнім виглядом, голосом. Залучати дітей до участі в екологічній акції «Підгодуємо птахів».

Матеріал: корм (зерно різного виду, шматок сала, варені овочі), годівниці із пластикових пляшок, картонних коробок.

Попередня робота: щоденне спостереження за зимуючими птахами: синичкою, горобцем, вороною, сорокою. Розгляд альбому: «Птахи поруч з нами». Читання оповідань, загадок, легенд про птахів, вивчення віршів із збірки «Світанок».

Хід прогулянки:

(Діти виходять на майданчик до дерев'яної годівниці).

Вихователь: Діти, сьогодні наша прогулянка обіцяє бути не тільки цікавою, але і корисною. Як ви думаєте, яку корисну справу ми збираємося зробити? *(Влаштувати їдальню для птахів)*. Зверніть увагу, діти, нас уже чекають, як ви гадаєте хто? Так, саме птахи. Яких птахів ми можемо побачити взимку на нашому майданчику *(Горобчиків, синичок, ворон, голубів, сорок)*.

– Як ми називаємо ми цих птахів? *(Зимуючі)*.

Зима – це пора року, коли вся природа поринула у глибокий сон. Єдине, що нагадує нам про те, що природа жива – це птахи, які своїм голосом звеселяють холодний пейзаж за вікном. Але це тільки для нас, людей, птахи взимку – радість. Для самих же птахів настає найважчий період їхнього життя.

– Що птахам страшніше – холод чи голод? *(Голод)*.

– Так, саме голод – найбільша небезпека для пташок взимку. І сьогодні ми зробимо для птахів їдальню. Давайте роздивимось ближче годівничку, що змайстрували Рома із своїм татом. Це справжнісінька їдальня для птахів.

– З чого вона зроблена? *(З дерев'яних дощок)*. Таку годівницю не буде розгойдувативітер, а отже птахи не будуть

полохатися. А ще у неї є дашок. Для чого він? (*Щоб снігне замітав їжу*). Ця годівничка висить у нас це із початку зими і птахи не бояться до неї прилітати.

В день зимовий серед гілля
Щедро діти стіл накрили,
Але він не для людей:
Для крилатих для гостей –
Для воронні горобців,
І для сизих голубів,
Для сороки та синиці...
Ми повісим годівниці.

Вихователь: Діти, дивіться до нас горобчик прилетів, давайте його запитаємо:

– Горобчику, чи подобається тобі наша годівничка?

Горобчик: Так, мені дуже подобається прилітати до вашої годівнички, але у мене є багато друзів, тому ми не помістимось всі.

Вихователь: Діти, що ж нам робити, щоб нагодувати всіх птахів.

Діти: Потрібно порозвішувати багато годівничок.

Вихователь: Так, вірно. А ще я пропоную прикрасити дерева незвичними годівничками – намистом.

– З чого зроблене намисто? (*На шнурок нанизані варені шматочки моркви, бурячка картоплі*). Ми прикрасимо гілочки яблуня. Помилуйтеся, як гарно! Якою стала яблуня з таким намистом? (*святковим, красивим*). Великі годівнички – картоплини (*варена картопля перетягнута міцною ниткою*) ми розвісимо на гілки клена.

Гей, птахи, запрошую вас до столу.

Горобчик: А кому ви приготували шматочки сирого несоленого сала?

Діти: Синичкам.

Вихователь: (*прикріплює шматочок сала на нитку*) Будемо спостерігати на акробатичні вправи, на які здатні тільки синички, коли клюють висяче сало.

Дивіться діти, он по майданчику поважно ходить ворона, вона також хоче до нашої годівниці. Але вона велика і може налякати горобчиків, синичок. Тому давайте кинемо їй шматочок хліба. «Пригощайся ворона хлібом» – тільки в менших птахів не забирай.

– Діти, ми восени назбирали багато різного насіння, але не знаю які птахи, що полюбляють?

Дидактична гра «Хто, що їсть?»

1. Хто любить не смажене насіння соняшника? (*Снігурі, синиці*)

2. Насіння конопель? (*Цим насінням смакують усі птахи*)

3. Овес, пшениця? (*Для горобчиків*)

4. Насіння кавуна та ясена? (*Улюблені ласощі снігурів*)

5. Ягоди горобини і калини, що залишились на дереві? (*Для снігурів, дроздів, омелюхів*).

(Діти разом із вихователем розвішують годівнички, які виготовили на ручні праці).

Вихователь: Як на людському так і на пташиному столі повинно бути розмаїття. Насиплемо у годівнички усього потроху, щоб задовольнити пташині смаки, допомогти вижити в непростий голодний і холодний час тим птахам, які взимку не залишають рідні краї, і будьте впевнені – птахи сповна віддячать нам влітку за вашу турботу.

Горобчик: Ми птахи дуже вдячні вам діткам, що про нас піклуєтесь.

Вихователь: Лети, лети горобчику, скликай та усіх своїх друзів до дитячого садка до пташиної їдальні. А ми діти давайте перейдемо на інший майданчик, щоб не турбувати та не лякати птахів і пограємо в *рухливу гру «Зимуючі птахи»*.

Прогулянка № 10. Тема: «Вже розбудила дерева весна»
(старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: продовжувати знайомити дітей з флорою рідного краю; учити помічати зміни та за допомогою дорослого розповідати про них. Пояснити дітям про ознаки пробудження дерев: початок сокоруху, формувати елементи наукового пізнання світу. Сприяти розвитку

спостережливості, вихованню естетичних почуттів, любові та інтересу до рідного краю.

Матеріал: товста голка, свердло, трубка, кілочок, глина, відерко.

Попередня робота: бесіди про дерева, відгадування загадок про чагарники та дерева, легенда про березу, перегляд картин із серії «Весна».

Хід прогулянки:

Вихователь: Ось і прийшла до нас весна тепла, сонячна.

– Що ж трапилось у природі?

– Які відбулися зміни?

Відповіді дітей.

– А зміни ці приніс перший весняний місяць – березень.

– Березень – це початок весни. На березах розпускаються бруньки-сережки. Мабуть тому він і зветься березнем.

– Знаєте, як починається весна? Чим пахне? Які в неї прикмети? Давайте ми з вами здійснимо подорож у весну. Сьогодні ми побачимо, як пробуджуються від сну дерева (*підходимо до клена*).

– Привітайтеся, доброго ранку, кленочку! Який красивий наш кленочок. Опишіть його: сонний, пахучий, великий, гладенький, добрий. Щоб переконатися, чи справді прокинувся клен, зробимо голкою невеликий прокол на корі. Ось бачите: з ранки капає прозора рідина. Це – сік. Сонечко зігріло дерево, і воно поволі наповнюється соком. Рух соків означає, що коріння дерев починає всмоктувати воду з ґрунту. Сік рухається стовбуром до гілок і бруньок.

– Скуштуйте, будь ласка, крапельку соку клена. Який сік на смак?

– Солодкуватий.

– Це тому що в ньому є фруктовий цукор. Вода, яка знаходиться у рослині, випаровується дуже повільно. У рослині, що прокинулася, починають розчинятись запаси поживних речовин. Ось тому сік солодкий. (*згадати дослід з підсолодженою водою, який проводили взимку*).

– Таким солодким прозорим соком люблять ласувати дятли. Вони роблять у коренів кленів, беріз, або осик маленькі дірочки і скрізь них добираються до смачної рідини. Та рани, зроблені дятлами швидко загоюються і шкоду дереву не завдають.

– А люди п'ють сік дерев?

– Березовий сік.

– І кленовий можна вживати. Він смачний і корисний. Є така країна Канада там із кленового соку виробляють цукор. А зараз ми підемо і привітаємося з берізкою. Це білосора красуня однією з перших відгукується на поклик та ласку Весни. Саме тому перший місяць назвали саме її ім'ям – Березень.

– Доброго ранку, берізко!

– Всі у весняному парку веселяться, а берези плачуть. Чому?

– Це тече березовий сік.

– Хто пив березовий сік? Який він на смак? (*солодкий, смачний*). А на колір? (*прозорий, сивуватий, каламутний*).

- Чимало беріз гине від рук любителів смачного березового соку. Ось зараз ми навчимося правильно збирати березовий сік. Головне правило – не зашкодити дереву. Неможна брати сік у тоненької, молоденької берізки. Від цього вона може загинути. Візьмемо такі берізки під свою охорону. Багатьом відомо, що береза – рослина – цілитель. Тож не дарма в народі кажуть: «Як дійна корова для харчування, так береза для лікування». Березою здавання лікуються від багатьох хвороб, використовуючи її бруньки, молоде листя, кору, а особливо сік. Тож давайте попросимо в берізки лікувального соку. Оберемо берізку, стовбур якої великий. Готуємо інвентар: свердло, трубку, дерев'яний кілочок, глину. Після здобуття соку отвір закриємо кілочком, змастимо глиною (*виконання досліду*).

Діти: Дякуємо! Тобі берізко за смачний сік.

Вихователь: Усі дерева розпустять бруньок листячко і тільки одне деревце повеселить нас зовсім інакшим, несхожим на жоден інший, цвітом.

– Що це за дерево, малята? (*Верба*).

– Як ми ласкаво називаємо вербовий цвіт? (*котики*).

Я засніжена іду,

Снігу – повні ботики.

Сніг на полі, у садку

А на вербах – котики!

Не страшна мені зима:

Весна в котиках дріма!

– Розкажіть, які котики на дотик? (*пухкенькі, маленькі, ніжні*).

– Як, ви гадаєте, чому люди називають вербовий цвіт так лагідно – котики? (*він такий пухнастих, як хутро в кошенят*).
Давайте і спробуємо назвати багато добрих і лагідних слів про весну.

Дидактична гра: «Весняне лагідне слівце»

Весна – веснонька, струмок – струмочок, вітер – вітерець, дерево – деревце, гілка – гілочка, брунька – брунечка, листок – листочок, трава – травичка, квітка – квіточка, хмара – хмаронька, верба – вербичка.

Вихователь: Молодці, малята. Ви показали себе справжніми розумничками, та любителями природи. А тепер можна відпочити і повеселитися на ігровому майданчику дитячого садка. А на прощання зріжемо у верби кілька гілочок, поставимо їх у воду. А коли вона пустить корінці, то висадимо її в парку біля ставу, адже в народі кажуть «Де верба, там чарівна вода».

Прогулянка № 11. Тема: «Загадкові таємниці Капітошки» (старший дошкільний вік)

Програмовий зміст: формувати у дітей знання про живу і неживу природу, природні явища та взаємозалежність у природному докільлі. Вміти орієнтуватися у взаємозв'язку між діяльністю людини та подій у природі. Вчити дітей дотримуватися норм спілкування з дорослими та однолітками,

виявляти інтерес і прагнення брати участь у спільній справі. Розвивати щирі та відверті стосунки з однолітками та елементарні морально-етичні норми поведінки. Розвивати здатність самостійно застосовувати руховий досвід, позитивно ставитися до навколишньої дійсності. Виховувати відповідальність, бережливе ставлення до рідної природи, вольові зусилля у руховій діяльності, вміння співпереживати, допомагати іншим.

Матеріал: 5 надувних кульок синього кольору (кожна кулька – ігровий персонаж Капітошка), карта-схема, дидактичний посібник «Вода у природі» (за книгою В.Сухомлинського), м'яч, слайди до складання казки, малюнки до дидактичних ігор, лійки із водою, різноманітні предмети для дослідів, пляшки, гімнастичні палиці, пензлі, фарби, мольберти, крейда, білий папір, елементи костюмів до драматизації казки, білети для театру, каси, ноутбук.

Попередня робота: вивчення віршів, прикмет, читання та драматизація казки В. Сухомлинського «Краплина роси», проведення дослідів із водою, бесіди за книгою В. Сухомлинського «Вода у природі», читання творів видатного педагога «Весняний дощ», «Гомінкий струмок і мовчазна ріка», «Де береться краплина», «Веселка в небі», «Весняна краплина».

План проведення прогулянки:

1. *Зупинка «В гостях у Капітошки»* (пізнавальна діяльність):

- крокуємо до пізнання (по сторінкам книги В.Сухомлинського «300 сторінок книги природи» – «Вода у природи»).

- турнір «Чомусики».

2. *Зупинка поетична* (мовленнєве спілкування):

- розповідання віршів;

- словесна розминка «Підбери слово»;

- дидактична гра «Зашифрована прикмета»;

- конструктори казок «Куди поспішала хмарка».

3. *Зупинка «Галявина добрих справ»* (трудова діяльність).

4. Зупинка «Лабораторія Капітошки-знайки»(дослідницька діяльність).

- дидактична гра «Алло – довідкове бюро».

5. Зупинка «Галіявина забав» (рухова діяльність).

6. Зупинка «Вернісаж кришталевої краплинки Капітошки-художника» (художньо-творча діяльність).

7. Зупинка «Театр Капітошки» (театралізована діяльність з елементами сюжетно-рольової гри «Театр»).

8. Зупинка ігрова (самостійні ігри дітей).

Хід проведення прогулянки:

Вихователь разом із дітьми виходить на територію дошкільного закладу.

Вихователь: Зараз ми з вами підемо по доріжці дитячого садка, ви уважно спостерігайте: може побачите щось надзвичайне.

Вихователь підводить дітей до зеленої галявини.

Зупинка 1. «В гостях у Капітошки»(пізнавальна діяльність)

Вихователь: Який дивовижний сьогодні ранок! Помилуйтеся ним. Чому він такий незвичайний? (*Звертає увагу дітей на небо, сонце, повітря*). Погляньте, навколо в траві виблискують намистинки. (*Пропонує провести рукою по травичці*). Чому вона мокра? Звідки взялася вода? Чи можна позбирати ці намистинки? (*Відповіді дітей*).

Вихователь: Так, діти, ці намистинки – не що інше, як краплинки роси. Вони з'являються вранці. За ніч вистигає земля й повітря, нагріте сонцем вдень, і волога з повітря перетворюється на крапельки води. Які вони? (*Відповіді дітей – прозорі, чисті, блискучі, маленькі, гарні, великі тощо*).

Вихователь: Погляньте, в густій траві хтось заховався. Що це за гість до нас завітав? (*демонструє лялькову іграшку з кульок - Капітошку*)

Капітошка: Я – крапелька води. Я потрібна всім живим істотам. Там де я з'являюсь, виростають рослини, живуть тварини, люди. Я довго подорожував зі своїми друзями – крапельками. Вирішив дізнатися, чи потрібні ми вам, що ви знаєте про нас.

Вихователь: Капітошко, щоб ближче з тобою познайомитися та розповісти про тебе, ми пропонуємо тобі відправитися з нами у подорож по країні природи.

Капітошка: Так, я згоден. Та спочатку мені дуже хочеться дізнатися, чи знаєте ви на чому я подорожував, звідки з'явився?

Вихователь: Наші діти багато знають про воду, а допоможе їм розповісти про тебе книга В.Сухомлинського «Вода у природі». *(Діти, гортаючи сторінки книги-посібника, розповідають про кругообіг води в природі)*

Капітошка: А чи знаєте ви, у яких місцях нас, водяних крапельок, дуже багато? Які річки є поблизу вашого помешкання? *(Розповідь дітей про водне довкілля за допомогою слайдів на наутбуці).*

Вихователь: Капітошко, наші дошкільнята люблять як і ти задавати багато запитань. А запитання починають зі слова «чому?»

Турнір «Чомусики». Мета: закріпити вміння дітей складати граматично правильні складнопідрядні речення питального типу; розвивати вміння слухати співрозмовника, увагу. *Діти поділяються на 2 команди, продумують запитання, по черзі задають тій дитині у якої знаходиться Капітошка. Команда допомагає відповідати.*

Чому воду називають «мандрівницею»?

Чому калюжа висихає?

Чому роси не буває вдень?

Чому вода буває солодкою? *(та інші)*

Капітошка: Ви багато цікавого мені розповіли. За це пропоную вам ось цю карту-схему, за якою ви знайдете моїх друзів – крапельок.

(діти розглядають схему і йдуть до наступної зупинки).

Зупинка 2. Поетична: зустріч з Капітошкою-поетом(мовленнєве спілкування)

Капітошка: Добрий день. Я – Капітошка-поет. Дуже люблю вірші про моїх друзів крапельок.

Вихователь: А наші малюки знають багато віршів про дощик, веселку, росу... *(Індивідуальна робота: діти розповідають вірші. Мета: закріпити знайомі вірші, розвивати пам'ять, виразність, силу голосу).*

Капітошка: За те, що ви мене порадували, я пропоную вам веселу гру з м'ячем (дидактична гра «Назви протилежні слова»). Мета: формувати вміння добирати слова протилежного значення, розвивати словниковий запас, увагу).

Холодна – гаряча

Сира – кип'ячена

Прозора – мутна

Прісна – солонна

Вихователь: Капітошко, а чи знаєш ти, що про воду не тільки складали поети вірші, художники писали картини, а й придумували казки та легенди. Так, видатний педагог В. Сухомлинський написав казки про крапельки дощу, річку... Діти допоможіть мені, будь ласка, пригадати назви цих казок *(відповіді дітей)*.

Вихователь: Сьогодні вранці на занятті ми з вами були художниками, створювали ілюстрації до казки «Краплина роси». А чи бажаєте зараз стати казкарями та за слайдами скласти нову казку «Куди поспішала хмаринка?».

Мета: вдосконалювати навички словесної творчості дітей, використовуючи прийоми фантазування, підтримувати інтерес до складання розповіді.

Капітошка: Казка мені дуже сподобалася, я її запам'ятаю та розповім своїм друзям. Так, дійсно, ми – діти-хмаринки, дружимо з рослинами, тваринами. А вони завжди знають час, коли ми прийдемо до них у гості.

Вихователь: Наші діти теж, спостерігаючи за явищами природи, можуть тобі розповісти прикмети про дощ *(діти по черзі дістають картки з малюнками і пригадують прикмету – дидактична вправа «Зашифрована прикмета»)*.

Мета: розвивати спостережливість, увагу, зорову пам'ять, вміння аналізувати явища природи та їх причини виникнення):

Сонце заходить за хмари – буде дощ.

Багато зірок – на суху погоду, немає – буде дощ.

Червоне коло навколо місяця – буде дощ.

Хмари високо – день без дощу, хмари біжать низько – буде дощ.

Зупинка 3. «Галявина добрих справ»(трудова діяльність).

Капітошка-поет звертає увагу дітей на квіти в квітнику, чому у них такий сумний вигляд.

Капітошка: Що потрібно рослинам, щоб вони нас радували своєю красою? (відповіді дітей). Так, нас часто називають рятівниками, тому що ми приходимо на допомогу. Я запрошую вас допомогти мені та квітам чарувати світ. Праці у природі «Капітошки поспішають на допомогу». Діти поливають та доглядають за квітами на квітнику. Мета: продовжити вчити аналізувати проблемну ситуацію, самостійно визначати потребу в поливанні, розпушуванні землі. Капітошки запрошують дітей далі у подорож.

Зупинка 4. «Лабораторія Капітошки-знайки» (дослідницька діяльність).

На майданчику приготовлене обладнання для дослідів.

Поряд знаходиться Капітошка-знайка.

Вихователь: Діти, Капітошка-знайка пропонує вам запитання, на які ми разом з ним знайдемо відповідь.

(Дидактична гра «Алло – довідкове бюро». Мета: формувати вміння доречно добирати перші репліки діалогу, ввічливі форми звертання. Виховувати увагу до співрозмовника)

Чи може вода штовхатися?

Які предмети плавають у воді, які – ні?

Чи можна переносити воду без посуду?

Кого або що не бажає бачити у своїй воді річка? Чому?

Вихователь: Перевірити ваші відповіді ми зможемо за допомогою дослідів.

Дослід № 1.

Припущення: надуту гумову кульку можна заштовхнути у посудину з водою.

Хід: спробуйте заштовхнути надуту гумову кульку у відро із водою. Це важко зробити, тому що вода виштовхує її. Роздивіться, як піднімається вода у відрі, коли ви заштовхували туди кульку. Що буде відбуватися, коли ви не будете тиснути на кульку?

Дослід № 2.

Припущення: легкі предмети плавають, важчі – тонуть.

Хід: у прозору посудину з водою запропонувати дітям опустити предмети однакової форми, але із різного матеріалу, використовуючи послідовність дії. Вчити дітей пояснювати поведінку цих предметів у воді. Чому деякі з них плавають, інші – тонуть, а окремі – розчиняються, змінюючи забарвлення води?

Вихователь: А зараз нам Капітошка-знайка пропонує загадкову скриньку.

Організація пошукової діяльності: дидактична гра «Мудра скринька».

Мета: розвивати пошукову активність, вміння аналізувати, обґрунтовувати свої міркування. Формувати системне бачення світу, використовуючи завдання розвивального характеру.

Дітям пропонуються картки із зображенням:

квітка - папір

тварина - пароплав

людина - сіль

фарби - риба

Відібрати малюнки, з ким (чим) вода «товаришує».

Вихователь: Ми з вами багато дізнались, пригадали, а тепер час і позабавлятися. Галявина забав нас чекає.

Зупинка 5. «Галявина забав»(рухова діяльність).

Діти переходять до спортивного майданчику.

Вихователь: Пригадайте, будь ласка, які ігри мають назву пов'язану з водним докільям (наприклад, «Струмочок», «Карасі і щука», «Розлилися води на три броди» – народна гра). За допомогою атрибутів вихователь організовує дітей на рухливу гру. *Мета: продовжувати вчити дотримуватися*

правил, розвивати спритність, силу волі, виховувати морально-вольові якості. Із підгрупою дітей проводить індивідуальну роботу з фізичного виховання (вправи для запобігання сутулості за методикою Л. В. Калуської).

Вправи:

В. п. – ноги нарізно, покласти долоні на лопатки, лікті вгору назовні. Розвести руки в сторони і назад так, щоб лопатки торкнулися одна одної.

В. п. – те саме. Зчепити кисті рук за спиною – права рука зверху над лопатками, ліва внизу під лопатками. Потім змінити положення рук.

В. п. – ноги нарізно, руки зігнуті у ліктях, палиця за спиною. Повернути тулуб праворуч-ліворуч. Тримати гімнастичну палицю на лопатках.

В. п. – те саме. Чергування ходьби з присіданням (палиця за спиною, тулуб тримати прямо).

В. п. – ноги на ширині плечей, палиця вгорі. Рухи руками над головою назад-вперед, узявши за кінці палиці. Руки в ліктях не згинати.

Вихователь: Наш Капітошка пропонує вам вирушити далі у подорож.

Зупинка 6. «Вернісаж кришталевої краплинки Капітошки-художника»(художньо-творча діяльність).

*Капітошка:*Добрий день, діти. Чув я, що ви багато знаєте про нас – водних крапельок. Відгадайте мою загадку: що народжується в небі, коли водночас світить сонечко і йде теплий дощик? (*Веселка. Діти розглядають малюнок веселки*).

*Капітошка:*Про який колір ми можемо сказати, що він «радісний»? Чому? Що нагадує? (*відповіді дітей*)

*Капітошка:*Я пропоную вам зробити замальовки про події, які ви запам'ятали під час подорожі із моїми друзями-капітошками.

Обладнання: мольберти, фарби, пензлі, білий папір, кольорова крейда, пляшки з водою для малювання на асфальті.

Мета: розвивати творчу уяву, креативність, бажання передавати свої враження засобами образотворчого мистецтва.

Вихователь: А тепер, давайте запросимо гостей до нашого театру, де покажемо їм казку В. Сухомлинського «Краплина роси».

Зупинка 7. «Театр Капітошки» (театралізована діяльність з елементами сюжетно-рольової гри «Театр»).

Дошкільнятам пропонується визначити ролі (артисти, костюмери, білетери, декоратори, глядачі). Драматизація казки В. Сухомлинського «Краплина роси».

Вихователь. Пливли по небу хмаринки та й розсипалися дощовими краплинами. Впала дощова вода на землю. Частина її стала туманом і повернулася у хмаринку. А частина умила квіти та травичку і вони дали їй свою красу. Без води в'януть рослини, страждають тварини та люди. Все живе на землі потребує води. Вода напуває землю, а земля годує людину. Давайте подякуємо краплинкам та відпустимо їх подорожувати далі, може ще хтось потребує допомоги, чекає на них. (Діти відпускають кульки-капітошки у повітря).

Повертаються на майданчик.

Зупинка 8. Ігрова (самостійні ігри дітей).

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Алешко В.Ф. Екологічна освіта та виховання учнівської молоді. Науково-практична конференція, Кам'янець-Подільський, 25-26 лютого 1998.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

3. Білявський Г.О. Основи екологічних знань – К.: Либідь, 1997. – 287 с.

4. Бойко Н.А. Вода. Кругообіг води у природі // Розкажіть онуку. – 2000. № 5. – С. 46.

5. Бурова А., Долинна О. Проблемні питання дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2009. – № 7.

6. Веретенникова С.О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. – К.: Вища школа, 1979.

7. Виноградова Н.Ф. Умственное воспитание детей в процессе ознакомления с природой: Пособие для воспитателя дет. сада. – 20е изд., доп. – М.: Просвещение, 1982. – 212 с.

8. Глухова Н. Екологізація як чинник формування гуманної особистості дитини // Дошкільне виховання. – 1999. – № 11-12. – С. 10-11.

9. Горобаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Посібник для вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів. Рівне, «Волинські обереги», 2001 – 212 с.

10. Грицан М., Курик М. Сучасна екологічна освіта: передумови, принципи, завдання // Дошкільне виховання. – 2001. – № 10. – С. 6-7.

11. Гуменко Є. Повітря, сонце і вода // Джміль. – 2001. – № 2. – С. 18-23.

12. Детское экспериментирование. – М.: Пед. общ-во России, 2003. – С. 3-37.
13. Єлманова С. Таємниці довкілля // Дошкільне виховання. – 1997. – № 12 – С.12.
14. Как знакомить дошкольника с природой /Под ред. П.Г. Саморуковой. – М.: Просвещение, 1983. – 207с.
15. Калуська Л. Дитина і довкілля // Палітра педагога. – 2001. – № 3. – С. 26-27.
16. Кононко О. Особистісний підхід: суть та шляхи втілення в державній базовій програмі // Дошкільне виховання. – 2001. – № 10. – С. 10-14.
17. Ладивір Н.В. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку // Дошкільне виховання. – 2002. – № 1. – С. 14-15.
18. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. – Львів.: Світ. – 1994.
19. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників. – К.: Освіта, 1993. – 160с.
20. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей. Навчально-методичний посібник для батьків, вихователів, учителів. – Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. – 156 с.
21. Лучич Н.В. Детям о природе – К.: Просвещение, 1973. – 159 с.
22. Мазурина А.Ф. Труд и наблюдение в природе. – М.: Просвещение, 1960. – 243 с.
23. Максименко С.П. Виховання інтересу й любові до природи у дитини-дошкільника. – К.: Радянська школа, 1957. – 73 с.
24. Мартинюк Н. Вода і люди // Палітра педагога. – 2002. – № 4. – С. 28-31.
25. Маршинська В. Природа розкриває свої таємниці // Дошкільне виховання. – 1999. – № 7. – С. 14.
26. Мищик Л.И. Система наблюдений в неживой природе. Запорожье. – 1980.

27. Міщик Л. Знати і розуміти природу // Дошкільне виховання. – 1979. – № 4. – С. 4-5.
28. Міщик Л. Ознайомлення дошкільнят з неживою природою // Дошкільне виховання. – 1975. – № 9. – С. 27-30.
29. Міщик Л.І. Формування узагальнених уявлень про неживу природу у дітей дошкільного віку. – Автореф. – М., 1981. – 25с.
30. Названова Л. Магнит и разные материалы // Дошкольное образование. – 2003. – № 9.
31. Никитов А.Ж. Неживая природа. – М. Просвещение.
32. Николаева С.Н. Воспитание экологической культуры в дошкольном детстве. М.: – 1995. – 159 с.
33. Николаева С.Н. Методика экологического воспитания дошкольников. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 184 с.
34. Плохій З. Вітальна цінність природи // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11. – С. 6-7.
35. Плохій З. Природа як пізнавальна цінність // Дошкільне виховання. – 2001. – № 6. – С. 7-9.
36. Поддяков Н.Н., Николаева С.Н., Парамонова Л.А. Умственное воспитание детей дошкольного возраста. Под ред. Н.Н.Поддякова. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
37. Попова Т.И. Мир вокруг нас. – М., 1998. – 187 с.
38. Програма «Українське довкілля». – Л.: Освіта, 1991. – 54 с.
39. Світ неживої природи. Програма та методичні рекомендації. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС. Лтд», 1999. – 35с.
40. Собко В.М., Юрчик Н.Л. Тематичне планування. Старший дошкільний вік: посібник на допомогу дошкільним працівникам. У 2 ч. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2011. – 272 с.
41. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Підручник для педінститутів. – К.: Вища школа, 1993. – 260 с.
42. Яришева Н.Ф. Ознайомлення дітей з природою. – К.: Радянська школа, 1980. – 164 с.

Навчально-методичне видання

Ірина Володимирівна Пищенко

**Дослідницько-пошукова діяльність як форма
екологічної освіти дітей дошкільного віку**

Посібник на допомогу працівникам
дошкільних навчальних закладів